

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

Методичні вказівки
до практичних занять та самостійної роботи здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок» всіх форм навчання

Чернігів 2023

Фінанси підприємств. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» всіх форм навчання /Укл.: Кальченко О.М., Парубець О.М.– Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023.– 87 с.

Укладачі: Кальченко Ольга Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент
Парубець Олена Миколаївна, доктор економічних наук, професор

Відповідальний за випуск: Дубина Максим Вікторович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Рецензент: Панченко Олена Іванівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування НУ «Чернігівська політехніка»

ЗМІСТ

1 Загальні положення	4
2 Плани практичних занять	5
2.1 Основи організації фінансів підприємств	5
2.2 Організація грошових розрахунків підприємств	10
2.3 Грошові надходження підприємств.....	188
2.4 Формування і розподіл прибутку підприємства	29
2.5 Оподаткування підприємств	35
2.6 Оборотні активи та їх організація на підприємстві	41
2.7 Кредитування підприємств.....	51
2.8 Фінансове забезпечення відтворення основних засобів	59
2.9 Оцінка фінансового стану підприємства	6351
2.10 Фінансове планування на підприємствах	68
2.11 Фінансова санація та банкрутство підприємств.....	73
Рекомендована література	79
Додаток А	82
Додаток Б.....	84
Додаток В	85
Додаток Г.....	87

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Дисципліна “Фінанси підприємств” є обов’язковою дисципліною підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», яка формує розуміння щодо формування та використання фінансових ресурсів у процесі фінансово-господарської діяльності підприємств.

Вивчення дисципліни «Фінанси підприємств» обумовлено необхідністю оволодіння знаннями щодо фінансових відносини, які виникають між юридичними особами та державою, кредитно-фінансовими інститутами, фізичними особами й іншими суб’єктами господарювання.

Метою вивчення дисципліни “Фінанси підприємств” є економічне і фінансове середовище функціонування підприємства, форми і зміст фінансової діяльності, їх ефективність.

Завдання курсу “Фінанси підприємств” пов’язані з практичною реалізацією мети курсу. Головними завданнями є:

- 1) вивчення організаційно-правових основ фінансової діяльності підприємства;
- 2) вивчення складу та структури фінансових ресурсів підприємства;
- 3) вибір структури капіталу підприємства і напрямків його використання з метою забезпечення прибутковості підприємства;
- 4) характеристика і аналіз фінансових операцій підприємства в ринковому просторі;
- 5) своєчасність розрахунків з бюджетною, податковою, кредитною системою;
- б) освоєння практичних ланок фінансової діяльності, включаючи поточну діяльність, підсумково-аналітичну діяльність та організацію і методику стратегічного і оперативного фінансового планування.

Вивчення дисципліни “Фінанси підприємств” сприяє формуванню у майбутнього фахівця системи знань щодо сутності та функцій фінансів підприємств, принципів організації та форм грошових розрахунків, класифікації грошових надходжень підприємств, сутності прибутку, системи оподаткування підприємств, складу оборотних коштів та основних засобів підприємств, форм кредитування підприємств, системи показників фінансового стану підприємства, змісту фінансового планування, змісту та порядку проведення фінансової санації; значна увага приділяється вивченню механізмів формування та розподілу прибутку, нарахування та виплати основних видів податків, порядку отримання та погашення кредитів, механізму реалізації програми фінансової санації підприємства.

Методичні вказівки вміщують тематику практичних занять, необхідні теоретичні положення та завдання для самостійної роботи студентів; перелік літератури і призначені для застосування в навчальному процесі студентами під час аудиторних занять та самостійної роботи.

2 ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

2.1 Основи організації фінансів підприємств

Питання для обговорення

1. Сутність і функції фінансів підприємств.
2. Сфера фінансових відносин підприємств.
3. Джерела формування та напрямки використання фінансових ресурсів підприємств.
4. Фонди грошових коштів підприємства.
5. Фінансова діяльність підприємств та зміст фінансової роботи.
6. Управління фінансами підприємств.

Теми для індивідуальної роботи

1. Особливості організації фінансів підприємств різних організаційно-правових форм.
2. Сучасний стан фінансів підприємств в Україні.
3. Особливості фінансів підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.
4. Напрямки поліпшення механізму реалізації фінансових відносин суб'єктів господарювання в сучасних умовах.
5. Фінансовий механізм підприємства: сутність та принципи організації.

Завдання для індивідуальної роботи

Самостійно виберіть об'єкт дослідження - підприємство. Складіть для даного підприємства схему формування і використання фінансових ресурсів. Вкажіть фонди грошових коштів, які необхідно створити на підприємстві. Опишіть порядок формування і використання коштів даних фондів. Зробіть належні висновки.

Тестові завдання

1. Назвіть основні функції фінансів підприємств:

- а) розподільча, контрольна;
- б) розподільча, позикова, контрольна;
- в) забезпечувальна, розподільча, контрольна;
- г) розподільча, ресурсоутворююча, контрольна;
- д) мобілізаційна, стимулююча, контрольна.

2. Яке з наведених визначень фінансів підприємств є правильним?

- а) грошові відносини, які виникають у результаті виробничо-господарської діяльності і відображають формування й використання фондів грошових коштів;

б) виручка від реалізації, а також інші надходження грошових коштів, у результаті яких створюється прибуток;

в) грошові відносини між підприємством і бюджетом із приводу сплати податків, отримання асигнувань з бюджету;

г) грошові відносини підприємства з його працівниками з приводу сплати заробітної плати та інших виплат з оплати праці;

д) гроші в русі.

3. *Фінанси підприємств* — це сукупність відносин, пов'язаних з:

а) реєстрацією суб'єкта господарювання у відповідних органах;

б) формуванням статутного капіталу;

в) утворенням та використанням фондів цільового призначення;

г) інвестуванням коштів у цінні папери та одержанням доходу на них;

д) рухом вартості ВВП;

е) сукупністю різноманітних спеціалізованих фондів та грошових нагромаджень;

є) сукупністю економічних відносин з приводу виробництва, обміну, розподілу та перерозподілу внутрішнього валового продукту.

4. *Матеріальний зміст фінансів підприємств* — це:

а) наявність грошових коштів на підприємстві;

б) наявність фінансових ресурсів на підприємстві;

в) наявність фондів грошових коштів на підприємстві.

5. *Організація фінансів підприємств базується на:*

а) фінансових розрахунках;

б) економічних розрахунках;

в) саморегулюючому механізмі;

г) прогнозних розрахунках;

д) немає правильної відповіді.

6. *Грошові фонди* — це :

а) сукупність фінансових ресурсів підприємства;

б) частина грошових коштів, які мають цільове спрямування;

в) грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств;

г) фінансовий результат діяльності підприємств.

7. *Самофінансування* — це:

а) форма організації фінансування господарської діяльності за рахунок власних коштів підприємств;

б) метод забезпечення господарської діяльності з використанням не тільки власних коштів, а також фінансових ресурсів за рахунок випуску і реалізації цінних паперів;

в) метод організації фінансування господарської діяльності підприємства за рахунок власних коштів, залучених фінансових ресурсів від реалізації цінних паперів та банківських кредитів;

г) використання власних бюджетних коштів та банківських кредитів;

д) функція управління підприємством.

8. *Яке з наведених визначень фінансових ресурсів підприємств є правильним?*

- а) грошові кошти, що є в розпорядженні підприємства;
- б) грошові фонди цільового призначення і та частина грошових коштів, що знаходяться в не фондovій формі.
- в) грошове вираження вартості оборотних і необоротних активів;
- г) кошти кредитної і бюджетної системи, які використовуються для фінансування діяльності підприємств.

9. Грошовими фондами підприємства є

- а) фонд оплати праці;
- б) фонд соціального страхування;
- в) інвестиційний фонд;
- г) фонд споживання.

10. Діяльність підприємства поділяється на такі три види:

- а) маркетингова, інвестиційна, економічна;
- б) операційна, інвестиційна, фінансова;
- в) технічна, комерційна, адміністративна;
- г) комерційна, соціальна, інвестиційна;
- д) зовнішньоекономічна, фінансова, виробнича.

11. Фінансова робота підприємства здійснюється за такими напрямками:

- а) аналіз та контроль виробничо-господарської діяльності;
- б) забезпечення процесу навчання персоналу;
- в) оперативна, поточна фінансово-економічна робота;
- г) технічне забезпечення та рівень технологічних процесів;
- д) стратегічне планування.

12. Передумови ефективного функціонування фінансів підприємств:

- а) однотипність форм власності;
- б) свобода підприємництва;
- в) правове забезпечення правил економічної поведінки для всіх суб'єктів підприємницької діяльності.;
- г) вільне ринкове ціноутворення;
- д) відсутність конкуренції;
- е) самофінансування підприємства;
- є) необмежене державне втручання в діяльність підприємства.

13. Власний капітал підприємства— це...

- а) підсумок першого розділу пасиву балансу;
- б) капітал, у межах якого власники підприємства несуть відповідальність перед його кредиторами;
- в) капітал, поділений на частки рівної номінальної вартості;
- г) те саме, що і статутний капітал;
- д) капітал, основними складовими якого є статутний капітал, додатковий капітал, резервний капітал та прибуток.

14. Додатковий капітал:

- а) це сума приросту майна підприємства, яка виникає в результаті дооцінки матеріальних цінностей;
- б) це капітал, у межах якого власники підприємства несуть відповідаль-

ність перед його кредиторами;

в) це сума вкладів власників підприємства в його активи за номінальною вартістю згідно із засновницькими документами.

15. Назвіть джерело формування фінансових ресурсів підприємства, яке належить до фондів позикових коштів:

- а) дивіденди;
- б) лізинг;
- в) факторинг;
- г) кредити банків;
- д) інвестиції.

16. Комерційний розрахунок передбачає:

- а) перелік фондів підприємства, які формуються з прибутку;
- б) повну самостійність суб'єктів господарювання;
- в) регламентування державою фінансових відносин;
- г) одержання максимального прибутку при мінімальних затратах;

17. Грошові кошти підприємства — це...

- а) амортизаційні відрахування і прибуток;
- б) кошти, що перебувають на всіх рахунках і в касі підприємства;
- в) фонд оплати праці;
- г) резервний і страховий фонд;
- д) немає правильної відповіді.

18. До складу власних і притриваних до власних джерел фінансових ресурсів входять:

- а) зареєстрований капітал;
- б) цільові внески юридичних і фізичних осіб;
- в) короткострокові банківські кредити;
- г) субсидії бюджетні;
- д) страхові відшкодування.

19. Методи, форми і способи формування та використання фінансових ресурсів, а також контроль за їх кругообігом — це:

- а) оперативне фінансове планування;
- б) організація фінансів підприємств;
- в) комерційний розрахунок.

20. Зареєстрований капітал використовується підприємством для...

- а) інвестування коштів в оборотні та основні засоби;
- б) виплати основної та додаткової заробітної плати працівникам;
- в) фінансування відтворення основних засобів;
- г) покриття збитків, подолання тимчасових фінансових ускладнень.

Задачі

Задача 1. Підприємство на звітну дату мало такі дані за балансом (табл. 2.1). Визначити обсяг фінансових ресурсів підприємства. Розв'язок оформити у вигляді таблиці 2.2.

Таблиця 2.1 - Дані підприємства за балансом, тис, грн.

Показники	Значення
Зареєстрований капітал	5200
Додатковий капітал	32
Резервний капітал	350
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	987
Неоплачений капітал	120
Довгострокові кредити банків	56
Інші довгострокові зобов'язання	5
Короткострокові кредити банків	145
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	21
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	365
Поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці	654

Таблиця 2.2 - Склад і структура фінансових ресурсів підприємства

Види фінансових ресурсів	Фінансові ресурси	
	тис. грн.	структура, %
Власні		
Позичені		
Залучені		
Всього		100,0

Задача 2. Яким буде баланс АТ в результаті проведення першої емісії при зареєстрованому статутному капіталі розміром 1 млн. грн., якщо в оплату акцій надійшли основні засоби на суму 0,3 млн. грн., нематеріальні активи – на 0,1 млн. грн., грошові кошти – в розмірі 0,5 млн. грн.?

Задача 3. Визначити зареєстрований (статутний), власний капітал і зобов'язання підприємства на початок і кінець року, якщо протягом року були додатково емітовані акції на суму 1,5 млн. грн., облігації (1 млн. грн.), конвертовані в акції, отримано прибуток у розмірі 0,7 млн. грн. (залишився нерозподілений). На початок року пасиви АТ становили, млн. грн.: зареєстрований (статутний) капітал — 5; резервний капітал — 0,1; конвертовані облігації — 1; кредит банку — 0,9.

Задача 4. При створенні АТ було зареєстровано капітал у розмірі 1 млн. грн. У процесі емісії половину акцій було розміщено на ринку за ціною, що в 1,5 рази перевищувала їх номінальну вартість. Половину акцій було розміщено серед засновників за номінальною вартістю, причому в оплату акцій надійшло тільки 70 % коштів. Визначити складові власного капіталу АТ.

Задача 5. На початок року власний капітал АТ становив 800 тис. грн. (зареєстрований капітал — 1000 тис. грн., неоплачений капітал — 200 тис. грн.). Протягом року товариство отримало прибуток у розмірі 200 тис. грн. 25 % прибутку було сплачено акціонерам у вигляді дивідендів, 25% — спрямовано на форму-

вання резервного капіталу, 50% — залишилось нерозподіленими. Крім того, акціонери повністю погасили заборгованість за оплатою акцій. Визначити складові власного капіталу на початок та кінець року.

Задача 6. Протягом року АТ отримало прибуток у розмірі 200 тис. грн. 25% прибутку оплачено акціонерам у вигляді дивідендів, а 75% залишились нерозподіленими. На скільки зменшився протягом року зареєстрований і власний капітал?

Ситуації для обговорення

1. Дайте визначення і назвіть ознаки, які властиві фінансам підприємств.
2. Дайте характеристику функцій фінансів підприємств.
3. Які принципи організації фінансів підприємств Ви знаєте?
4. В чому полягає зміст і мета фінансової роботи на підприємстві?
5. Чи вірним буде таке висловлювання: "Фінанси підприємства – це його грошові кошти". Обґрунтуйте свою відповідь.
6. Чи вірним буде таке висловлювання: "Підприємство одночасно може мати хороший фінансовий стан і фінансові труднощі". Обґрунтуйте відповідь.
7. Яким чином підприємства різних організаційно правових форм можуть зменшити або збільшити розмір зареєстрованого капіталу?

2.2 Організація грошових розрахунків підприємств

Питання для обговорення

1. Сутність та роль грошових розрахунків в діяльності підприємства.
2. Порядок відкриття підприємством грошових рахунків в банках.
3. Види рахунків, які відкривають підприємства в обслуговуючих комерційних банках в національній та іноземній валюті.
4. Безготівкові розрахунки: сутність, принципи організації.
5. Форми безготівкових розрахунків підприємства.
6. Розрахунки платіжними дорученнями.
7. Розрахунки платіжними вимогами-дорученнями.
8. Акредитивна форма розрахунків та її застосування.
9. Розрахунки чеками.
10. Вексельна форма розрахунків.
11. Готівкові розрахунки на підприємствах та сфера їх застосування.
12. Порядок здійснення касових операцій на підприємстві.
13. Розрахунково-платіжна дисципліна, її зміст і значення для господарської діяльності підприємства.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Проблеми і перспективи здійснення безготівкових розрахунків в Україні-

ні.

2. Порядок закриття і переоформлення рахунків підприємства в банку.
3. Переваги і недоліки різних форм безготівкових розрахунків.
4. Операції підприємства з векселями.
5. Вплив розрахунково-платіжної дисципліни на фінансову діяльність підприємства.
6. Організація розрахунків за експортно-імпортними операціями господарюючих суб'єктів України.

Необхідні теоретичні відомості

Операції з векселями

Обліковий кредит - це короткостроковий кредит, який банківська установа надає пред'явнику векселів, обліковуючи (скуповуючи) їх до настання строку виконання зобов'язань за ними і сплачуючи пред'явнику номінальну вартість векселів за мінусом дисконту. Тобто облік векселя означає купівлю векселя у його власника до терміну оплати за ціною, меншою тієї суми, яка повинна бути виплачена по векселю в кінці терміну. При купівлі векселів використовується облікова ставка.

Облік векселів по простій обліковій ставці

Для визначення суми, яку отримає власник векселя при його обліку в банку по простій обліковій ставці використовують формули:

$$P = S \cdot (1 - i \cdot n), \quad (2.1)$$

$$P = S \cdot \left(1 - i \cdot \frac{d}{k}\right), \quad (2.2)$$

$$P = S - D, \quad (2.3)$$

де P - сума, яку отримає власник векселя при його обліку банком;

S - сума, яка повинна бути виплачена по векселю (номінальна вартість векселя);

i - річна облікова ставка;

n - термін від дати обліку до дати погашення виражений в роках;

d - кількість днів від дати обліку до дати погашення;

k - кількість днів в році;

D - дисконт банку.

Дисконт банку визначається за формулою:

$$D = S - P \quad (2.4)$$

Облік векселів по складній обліковій ставці

Сума, яку отримає власник векселя при його обліку в банку по складній обліковій ставці визначається за формулами:

$$P = S \cdot (1 - i)^n, \quad (2.5)$$

$$P = S \cdot \left(1 - \frac{i}{m}\right)^{n \cdot m}, \quad (2.6)$$

де m - кількість нарахувань в році.

Тестові завдання

1. Види банківських рахунків у національній валюті:

- а) поточний, депозитний;
- б) кредитний, розподільчий, бюджетний;
- в) депозитний, розподільчий, бюджетний, поточний;
- г) нема вірної відповіді.

2. Чи мають підприємства право відкривати поточні рахунки в декількох банках?

- а) так, якщо один вибрати за основний;
- б) ні, не можуть;
- в) тільки за дозволом Національного Банку України;
- г) так, за дозволу керівників банківських установ.

3. В якому разі банк відмовляє підприємству у відкритті поточного рахунку:

- а) підприємство не має печатки;
- б) підприємство не подало баланс до управління статистики;
- в) підприємство не зареєструвало статут;
- г) у підприємства погана кредитна історія;
- д) немає правильної відповіді.

4. Рахунки, які відкриваються для зберігання грошових коштів називаються:

- а) депозитними;
- б) поточними;
- в) кредитними;
- г) бюджетними.

5. Установи банків відкривають поточні рахунки суб'єктам господарювання за умови інформування:

- а) Національного банку;
- б) районної адміністрації;
- в) контролюючого органу, в якому обліковується платник податків;
- г) правильної відповіді немає.

6. Готівкові розрахунки - це:

а) платежі готівкою підприємств і фізичних осіб за реалізовану продукцію, а також за операціями, які не пов'язані з реалізацією продукції;

б) розрахунки за бартером;

в) розрахунки, які здійснюються за допомогою записів на рахунках у банках.

7. Розрахунковий документ, що складається за ініціативою банку для оформлення операцій зі списання коштів з рахунку платника і внутрішньо - банківсь-

ких операцій, відповідно до нормативних актів Національного Банку України - це:

- а) платіжне доручення;
- б) розрахунковий чек;
- в) акредитив;
- г) меморіальний ордер.

8. *Платіжний документ, за яким банк дає розпорядження іншому банку за рахунок спеціально заброньованих коштів оплатити товарно-транспортні документи за відвантажений товар, — це:*

- а) акцепт;
- б) чек;
- в) платіжне доручення;
- г) акредитив;
- д) немає правильної відповіді.

9. *Протягом якого часу дійсний виписаний чек?*

- а) Упродовж одного дня з моменту його заповнення;
- б) упродовж трьох днів з моменту його заповнення;
- в) упродовж місяця з моменту його заповнення;
- г) протягом 10 календарних днів (день виписки розрахункового чека не враховується);
- д) протягом 10 календарних днів (день виписки розрахункового чека враховується).

10. *Платіжна вимога — це:*

- а) розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача (утримувача за договірною списання) до банку платника здійснити без погодження з платником переказ коштів на рахунок отримувача;
- б) розрахунковий документ, що містить доручення банку покупця банкові постачальника здійснити оплату рахунків постачальника;
- в) комбінований документ, який містить вимогу постачальника й доручення платника;
- г) розрахунковий документ, який містить доручення чекодавця банкові здійснити платіж.

11. *Платіжне доручення — це...*

- а) документ, що містить доручення чекодавця банку переказати з його рахунка певну суму;
- б) письмове боргове зобов'язання, яке дає право вимагати від боржника сплати відповідної суми;
- в) письмове доручення платника банку про списання з його рахунка певної суми й переказування на рахунок одержувача;
- г) комбінований документ, який містить вимогу постачальника та доручення платника;
- д) немає правильної відповіді.

12. *Правильними твердженнями є:*

- а) розрахунки платіжними вимогами-дорученнями здійснюються під час розрахунків за нетоварними операціями;
- б) якщо покупець заздалегідь депонує кошти для розрахунку з постачальником, то такий акредитив вважається безвідкличним;
- в) доміцильований вексель - це вексель, в якому вказано конкретне місце платежу;
- г) розрахункові чеки використовуються тільки для безготівкових розрахунків підприємств та фізичних осіб і не підлягають оплаті готівкою.

13. Акредитив — це...

- а) розрахунковий документ, що містить вимогу постачальника та доручення платника;
- б) розрахунковий документ, що містить доручення чекодавця банкові здійснити платіж;
- в) документ, що містить зобов'язання банку-емітента з доручення клієнта виконати платіж на користь бенефіціара;
- г) письмове зобов'язання, яке дає право його власникові вимагати сплати відповідної суми у відповідний термін;
- д) усі відповіді правильні.

14. До переваг чекової форми розрахунків можна віднести:

- а) відносну швидкість розрахунків і надходження коштів на рахунок постачальника, що сприяє зменшенню дебіторської заборгованості;
- б) гарантії платежу;
- в) зміцнення договірних відносин;
- г) прискорення оформлення розрахункових документів.

15. Розрахунковий чек — це...

- а) доручення банку покупця банкові постачальника оплатити рахунки постачальника;
- б) форма розрахунку, за якої банк-емітент з доручення свого клієнта повинен здійснити платіж;
- в) письмове доручення власника рахунка банкові-емітенту сплатити отримувачу коштів зазначену в чеку суму;
- г) розрахунковий документ, в якому вказано конкретне місце платежу;
- д) усі відповіді помилкові.

16. Вексель — це...

- а) доручення банку покупця банкові постачальника оплатити рахунки постачальника;
- б) письмове зобов'язання, боргова розписка відповідної форми, яке дає право її власнику вимагати сплати відповідної суми визначеної у векселі у відповідний термін;
- в) форма розрахунку, за якої банк-емітент з доручення свого клієнта повинен здійснити платіж;
- г) комбінований документ, який містить вимогу постачальника й доручення платника;
- д) немає правильної відповіді.

17. Якщо покупець (платник) заздалегідь депонує кошти для розрахунку з постачальником, тоді такий акредитив слід вважати:

- а) безвідкличним;
- б) непокритим;
- в) акцептованим;
- г) покритим;
- д) немає правильної відповіді

18. Непокритий акредитив:

- а) не може бути змінений або анульований без згоди постачальника, для якого він був відкритий;
- б) може бути анульований банком-емітентом без попередньої згоди постачальника;
- в) це акредитив, за яким платежі постачальнику гарантує банк-емітент;
- г) немає правильної відповіді.

19. Акредитив відкличний:

- а) може бути анульований чи змінений, але тільки за згодою бенефіціара, для якого його відкрито, і банку-емітента;
- б) якщо для нього попередньо резервуються кошти на окремому рахунку;
- в) може бути анульований чи змінений з ініціативи платника або банку-емітента, але без згоди постачальника;
- г) може бути змінений або анульований банком-емітентом з попереднім повідомленням бенефіціара.

20. Планом обороту наявній грошей, в якому відображають надходження й витрачання готівки, є:

- а) баланс доходів і витрат;
- б) кредитний план;
- в) платіжний календар;
- г) касовий план;
- д) немає правильної відповіді.

21. Яким документом оформляють видачу готівки з каси?

- а) платіжна відомість;
- б) рахунок-фактура;
- в) товарно-транспортна накладна;
- г) видатковий касовий ордер;
- д) касова книга;
- є) прибутковий касовий ордер; є) немає правильної відповіді.

Задачі

Задача 1. Вексель на суму 150 тис. грн. з терміном погашення 20.11. поданий підприємством в банк для оплати 25.09. поточного року. Банк врахував вексель по обліковій ставці 24% річних. Визначте суму, виплачену власнику векселя та суму дисконту.

Задача 2. Номінальна вартість векселя - 15 тис. грн. Банк, купуючи його, виплачує підприємству 14780 грн. за 4 місяці до терміну платежу за векселем. Розрахувати обліковий процент за вексельним кредитом.

Задача 3. Вексель на суму 20 тис. грн. і терміном погашення 2 роки було обліковано в банку по ставці 20% річних. Скільки отримає власник векселя і який буде дисконт банку по простій і складній обліковій ставці? Прорахувати ці показники при умові, що дисконтування помісячне.

Задача 4. Який термін погашення необхідно проставити у векселі номіналом 10 тис. грн., якщо його власник отримав 8 тис. грн.? Величина облікової ставки 16%. Дисконтування щоквартальне. $K = 360$ днів.

Задача 5. Підприємство має намір об'єднати три векселі номінальною вартістю 5 тис. грн., 12 тис. грн., 20 тис. грн. з терміном погашення відповідно: 55 днів, 90 днів, 125 днів в один за терміном погашення 100 днів. Консолідація здійснюється по простій ставці 27% річних. Визначити вартість об'єданого векселя.

Задача 6. Два векселі номінальною вартістю 3 тис. грн., 6 тис. грн. з термінами погашення 130 днів і 140 днів підприємство хоче об'єднати в один з терміном погашення 170 днів. Консолідація проходить по простій відсотковій ставці 17% річних. Визначте вартість об'єданого векселя.

Задача 7. В касу підприємства в вересні місяці поточного року надійшла виручка від реалізації продукції, робіт, послуг в сумі 13517,5 тис. грн.; з банк по чеку підприємство отримало 2252 тис. грн. З каси підприємства було видано кошти на заробітну плату – 5783,1 тис. грн.; відрядження працівників – 3,6 тис. грн. Необхідно визначити залишок грошей в касі підприємства. Які записи необхідно зробити в касовій книзі підприємства?

Задача 8. На поточному рахунку ПАТ «Хімволокно» 4 березня поточного року нараховувалось 115787,5 тис. грн. Якою буде сума на кінець операційного дня на рахунку підприємства та на основі яких документів будуть здійснені розрахунки, якщо відомо, що ПАТ «Хімволокно» прийняло 4 березня сировину і матеріали на суму 34425 тис. грн., відвантажило готову продукцію на суму 45657 тис. грн., надало комерційний кредит в сумі 11 264,6 тис. грн. Підприємства-постачальники і підприємства-споживачі обслуговуються однією установою банку.

Задача 9. Підприємство має на поточному рахунку 17 264 грн. До банку в якому відкриті рахунки підприємства 19 серпня надійшла платіжна вимога від податкової інспекції про стягнення з підприємства податків на суму 3114 грн. та платіжна вимога-доручення від постачальника про перерахування коштів за

відвантажено йому продукцію на суму 15286 грн. Яким чином банк задовольнить вимоги за отриманими документами?

Задача 10. Підприємство станом на 1.05 на поточному рахунку мало кошти в сумі 5600 грн. протягом дня на рахунок було зараховано ще платежів на суму 19400 грн. Крім того до банку були подані платіжні доручення на списання з рахунку підприємства сум податку на прибуток у розмірі 4370 грн., оплати рахунку-фактури за поставку запасних частин у сумі 7840 грн., оплати рахунку за пакувальні матеріали в сумі 3140 грн. Також банк отримав вимоги-доручення до підприємства від організації «Облтеплокомуненерго» на суму 13200 грн. В якому порядку працівник банку візьме ці розрахункові документи до сплати? Чи вистачить коштів на поточному рахунку для проведення всіх операцій? Якщо ні, то які можливі дії підприємства?

Задача 11. Для забезпечення господарських потреб підприємства відділу постачань було виділено 10.09. поточного року три чекові книжки на загальну суму 2,25 млн. грн., які були депоновані банком на рахунку «Розрахунки чеками», причому ліміт третьої книжки становив 0,9 млн. грн. Відділ збуту, звітуючи перед бухгалтерією, 10.10. поточного року склав реєстр використаних чеків, загальна сума якого за першою книжкою становить 6,3 млн. грн. Залишок за другою чековою книжкою —2,1 млн. грн. Третя книжка використана повністю. Усього відділ збуту використав чеків на загальну суму 1,95 млн. грн. Необхідно визначити, у межах якої суми ліміту була видана кожна книжка.

Задача 12. ТОВ «Ясень» уклало договір з іноземним партнером «VISCO» на закупівлю технологічного обладнання. Порядок розрахунків у договорі передбачено способом відкриття акредитиву. Акредитивний договір передбачає оплату послуг банку в розмірі 5% від суми поставки, що становить 5000 \$. Акредитив було відкрито 20.05. Через 5 днів після відкриття було поставлено обладнання на суму 69000\$. Решту обладнання було поставлено на 10-й день від моменту відкриття акредитива. На яку суму було зроблено другу поставку? Яка загальна сума поставки?

Ситуації для обговорення

1. Охарактеризуйте нормативно-правове забезпечення системи розрахунків в Україні.
2. Що включається в поняття «грошовий оборот підприємства»?
3. Який порядок відкриття банківських рахунків підприємства?
4. Охарактеризуйте основні види банківських рахунків, які можуть мати підприємства.
5. В яких випадках закриваються поточні банківські рахунки підприємств?
6. За якими ознаками можна класифікувати безготівкові розрахунки на підприємстві?

7. Назвіть основні види платіжних документів, які використовують на підприємствах при здійсненні безготівкових розрахунків.

8. У чому полягають особливості розрахунків за платіжними дорученнями?

9. Які особливості розрахунків чеками?

10. Які переваги і недоліки має акредитивна форма розрахунків для покупця і продавця?

11. Яким чином відбуваються розрахунки за платіжними вимогами-дорученнями?

12. Які функції виконує вексель?

13. В яких випадках використовується доміцильований вексель?

14. В чому полягають переваги і недоліки вексельної форми розрахунків?

15. Охарактеризуйте сферу застосування готівкових розрахунків.

16. Як відбувається оформлення касових операцій на підприємстві?

17. Який порядок здавання готівкової виручки до каси банку?

18.3 якою метою встановлюється ліміт каси підприємства? Яким чином визначається його величина?

19. За якими напрямками і з якою метою здійснюється контроль за дотриманням касової дисципліни?

20. Які штрафні санкції застосовуються до підприємств-порушників норм регулювання обігу готівки.

2.3 Грошові надходження підприємств

Питання для обговорення

1. Характеристика і склад грошових надходжень підприємства.
2. Види діяльності підприємства.
3. Виручка від реалізації продукції, робіт, послуг.
4. Методи визначення планової виручки від реалізації.
5. Грошові надходження від операційної діяльності.
6. Грошові надходження від фінансової та інвестиційної діяльності.
7. Ціноутворення на підприємстві.
8. Специфіка індивідуального кругообігу коштів суб'єктів господарювання різних сфер діяльності.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Методи розрахунку показника Cash-flow які застосовують національні підприємства на практиці.
2. Операції пов'язані з інвестиційною діяльністю підприємства.
3. Сутність капітальних та фінансових інвестицій.
4. Управління операційними грошовими потоками на підприємстві.
5. Маркетингові дослідження і їх роль в плануванні грошових надходжень підприємств.

Необхідні теоретичні відомості

Ціни і ціноутворення на підприємствах

Прямий вплив на розмір виручки від реалізації продукції має рівень цін, які встановлює підприємство. Всі фактори, що впливають на ціноутворення, можна поділити на: *зовнішні та внутрішні*.

Зовнішні фактори визначаються ринком, на якому діє підприємство. До них належать:

- співвідношення між попитом і пропозицією;
- споживчі властивості товару;
- характер та сила конкурентних відносин;
- місце розташування підприємства;
- життєвий цикл товару.

Серед *внутрішніх факторів* найважливішими для підприємства є собівартість і рівень прибутку (норматив рентабельності).

Ціни на товари, роботи і послуги мають передусім компенсувати витрати на їхнє виробництво (придбання), а також забезпечити підприємству одержання прибутку.

Згідно з законом України «Про ціни і ціноутворення» суб'єкти господарювання під час провадження господарської діяльності використовують:

- вільні ціни;
- державні регульовані ціни.

Вільні ціни встановлюються суб'єктами господарювання самостійно за згодою сторін на всі товари, крім тих, щодо яких здійснюється державне регулювання цін.

Державні регульовані ціни запроваджуються на товари, які справляють визначальний вплив на загальний рівень і динаміку цін, мають істотну соціальну значущість, а також на товари, що виробляються суб'єктами, які займають монопольне (домінуюче) становище на ринку.

Ціни, які встановлює підприємство самостійно, можна поділити на такі:

- ціни виробника;
- відпускні;
- роздрібні.

Ціна виробника - це ціна, яку використовує підприємство-виробник для планування, обліку й аналізу виробництва та реалізації продукції, планування прибутку та інших вартісних показників. Підприємство може продавати власну продукцію за оптовою ціною, якщо вона не оподатковується податком на додану вартість і не є підакцизною.

Ціна виробника визначається за формулою:

$$ЦІ = С + П, \quad (2.7)$$

де *ЦІ* - ціна виробника;

С - собівартість продукції, грн.;

P - прибуток, грн.

Наступним етапом формування ціни є визначення відпускної ціни, тобто ціни, яка містить непрямі податки.

Відпускна ціна розраховується за формулами:

1) якщо товар не є підакцизним:

$$Ц2 = C + P + ПДВ, \quad (2.8)$$

де $Ц2$ - відпускна ціна з урахуванням податку на додану вартість, грн.;

$ПДВ$ - сума вхідного податку на додану вартість, грн.

Сума вхідного ПДВ визначається:

$$ПДВ = (C + P) \times Cn / 100\%, \quad (2.9)$$

де Cn – ставка податку на додану вартість, %.

2) якщо товар є підакцизним:

$$Ц3 = C + P + АЗ + ПДВ, \quad (2.10)$$

де $Ц3$ - відпускна ціна з урахуванням податку на додану вартість та акцизного податку, грн.;

$АЗ$ - сума акцизного податку, грн.;

$ПДВ$ - сума вхідного податку на додану вартість, грн.

Сума вхідного ПДВ для $Ц3$ визначається:

$$ПДВ = (C + P + АЗ) \times Cn / 100\%. \quad (2.11)$$

Роздрібна ціна - це ціна, яку використовують при реалізації товарів і послуг населенню через підприємства торгівлі та громадського харчування як державної, так й інших форм власності, тобто це ціна, за якою продукція реалізується кінцевому споживачу.

Роздрібна ціна розраховується за формулами:

1) якщо товар не є підакцизним:

$$Ц4 = C + P + ПДВ + Tн, \quad (2.12)$$

де $Tн$ - торговельна надбавка, грн.

2) якщо товар є підакцизним:

$$Ц5 = C + P + АЗ + ПДВ + Tн. \quad (2.13)$$

Торговельна надбавка у складі ціни товару визначається шляхом розрахунку, відповідно до розмірів витрат торговельного підприємства і рівня рентабельності. При цьому торговельна надбавка на товар підприємства торгівлі може встановлюватися різними методами.

Тестові завдання

1. *Грошові надходження підприємства — це...*

- а) дохід від товарообмінних операцій підприємства;
- б) грошові кошти, які після первинного розподілу надходять до централізованих фондів;
- в) кошти, які надходять у касу та на поточні й інші банківські рахунки підприємств;
- г) податковий кредит, який виникає в результаті придбання сировини;
- д) правильної відповіді немає.

2. *До зовнішніх джерел формування грошових потоків належать...*

- а) чистий прибуток підприємства;
- б) амортизаційні відрахування;
- в) банківські кредити;
- г) виручка від реалізації продукції;
- д) правильної відповіді немає.

3. *За джерелами виникнення вхідні грошові потоки поділяються на:*

- а) внутрішні і зовнішні;
- б) вхідні і вихідні;
- в) операційні, інвестиційні та фінансові;
- г) виробничі та невиробничі.

4. *Операційна діяльність підприємства - це:*

- а) основна діяльність підприємства, що відображає профіль його роботи;
- б) діяльність підприємства, пов'язана з випуском та реалізацією продукції;
- в) діяльність, пов'язана з функціями оператора на фондовому ринку;
- г) операції з цінними паперами підприємства;
- д) операції з необоротними активами та інвестиційними ресурсами підприємства.

5. *До доходів від операційної діяльності підприємства належать:*

- а) виручка від реалізації продукції;
- б) доходи від реалізації необоротних активів;
- в) доходи від реалізації виробничих запасів;
- г) доходи від реалізації іноземної валюти;
- д) доходи від операційної оренди активів;
- е) відшкодування збитків страховими організаціями;
- є) доходи від реалізації фінансових інвестицій.

6. *Курсові різниці, що виникають від фінансової діяльності, є...*

- а) неопераційними;
- б) операційними;

- в) надзвичайними;
- г) основними;
- д) правильної відповіді немає.

7. До складу доходів від фінансових операцій включають...

- а) дохід від участі в капіталі;
- б) дохід від реалізації основних засобів;
- в) дохід від реалізації іноземної валюти;
- г) одержані гранти та субсидії;
- д) правильної відповіді немає.

8. Методами планування виручки від реалізації продукції є:

- а) метод прямого розрахунку;
- б) касовий метод;
- в) укрупнений метод;
- г) метод «цільового прибутку»;
- д) метод нарахувань.

9. Дохід підприємства — це:

- а) зменшення економічних вигод підприємства у вигляді надходження пасиву;
- б) збільшення економічних вигод підприємства у вигляді надходження активу, або зменшення зобов'язань;
- в) прибуток підприємства;
- г) всі відповіді невірні.

10. На виручку від реалізації продукції впливають:

- а) ціна;
- б) прибуток;
- в) залучені кошти;
- г) амортизаційні відрахування;
- д) резервний капітал.

11. Прямий вплив на розмір виручки від реалізації продукції здійснює:

- а) асортимент продукції;
- б) ціна на продукцію;
- в) якість продукції;
- г) пропозиція і попит на продукцію.

12. Показник Cash-Flow характеризує:

- а) величину чистих грошових потоків, які залишаються в розпорядженні підприємства.
- б) величину чистого прибутку підприємства.
- в) величину вхідних грошових потоків підприємства.
- г) обсяг реалізації продукції.
- д) величину чистого прибутку та амортизацію.

13. Доходи від фінансових інвестицій — це...

- а) надходження від продажу дочірніх підприємств та інших господарських одиниць;

- б) надходження від продажу акцій або боргових зобов'язань інших підприємств;
- в) надходження від продажу основних засобів і нематеріальних активів підприємства;
- г) надходження в результаті настання надзвичайних обставин;
- д) правильної відповіді немає.

14. Інвестиційна діяльність підприємства - це:

- а) пошук потенційних інвесторів та вивчення можливостей практичного одержання інвестицій;
- б) вивчення можливостей одержання кредитів для вкладення грошових коштів у розширення виробництва;
- в) практичні дії інвесторів та учасників інвестиційного процесу щодо здійснення інвестицій з метою одержання доходу;
- г) сукупність практичних дій щодо максимізація прибутку підприємства.

15. Фінансова діяльність підприємства - це:

- а) здійснення регулярних виплат до бюджету та інших цільових фондів;
- б) заходи, спрямовані на збільшення доходу підприємства;
- в) грошові відносини, пов'язані з обігом коштів підприємства;
- г) витрачання грошових коштів на придбання ресурсів виробництва;
- д) відносини, що регулюють розміри матеріальної винагороди працівників підприємства;
- е) визначення розмірів необхідних інвестицій.

16. Завдання фінансової діяльності підприємства полягають у такому:

- а) вибір форм фінансування та підтримка їх оптимального співвідношення;
- б) вибір інвестора;
- в) забезпечення оптимального співвідношення між використовуваними формами і системами оплати праці;
- г) вибір структури капіталу підприємства;
- д) забезпечення своєчасності розрахунків.

17. Які елементи формують ціну виробника продукції?

- а) собівартість продукції;
- б) прибуток;
- в) непрямі податки;
- г) торгова націнка;
- д) витрати обігу.

18. Які елементи включаються до складу роздрібною ціни?

- а) собівартість;
- б) рентабельність виробу;
- в) прибуток
- г) непрямі податки;
- д) торгова націнка;
- е) витрати обігу.

19. Державні регульовані ціни встановлюються:

- а) для регулювання рівня рентабельності товарів першої необхідності;

- б) під впливом попиту та пропозиції;
- в) за домовленістю сторін;
- г) з метою поширення експорту виготовлених товарів.

20. На розмір роздрібної ціни підприємства не впливають:

- а) акцизний податок;
- б) торгова націнка;
- в) податок на додану вартість;
- г) собівартість продукції;
- д) рентабельність активів підприємства.

21. Вільні ціни встановлюються:

- а) податковою інспекцією на підакцизні товари;
- б) підприємством під впливом попиту і пропозиції;
- в) державою на монопольні товари;
- г) для регулювання конкуренції на ринку.

22. Які елементи формують роздрібну ціну виготовленої продукції?

- а) собівартість і прибуток;
- б) собівартість, прибуток і непрямі податки;
- в) собівартість, прибуток, непрямі податки і торгова націнка;
- г) немає правильної відповіді.

Задачі

Задача 1. Визначити ціну виробника та відпускну ціну продукції підприємства за такими даними:

- собівартість продукції - 58 грн.;
- прибуток з одиниці продукції - 11 грн.;
- акцизний податок з одиниці продукції – 1,5 грн.

Підприємство є платником ПДВ.

Задача 2. Розрахувати обсяг виручки від реалізації продукції за цінами виробника і відпускними цінами(з ПДВ) за такими даними:

Таблиця 2.3 - Вихідні дані

Ви- роби	Залишок нереалізованої продукції на початок планового періоду, шт.	Випуск товарної продукції в плановому періоді, шт.	Залишок нереалізованої продукції на кінець планового періоду, шт.	Повна собівартість одиниці реалізованої продукції, грн.	Рентабельність продукції, %
I	00	1500	120	270	15
II	140	1800	170	310	12
III	190	2600	130	190	18

Задача 3. Розрахувати ціну виробника, відпускну ціну підакцизного товару, а також суму виручки від реалізації виготовленої продукції, якщо:

1. На виготовлення одиниці товару підприємство витрачає:

- 1) 1400 грн. - витрати на оплату праці робітників, зайнятих у виробництві продукції;
 - 2) 300 грн. - амортизаційні відрахування;
 - 3) 6200 грн. - вартість сировини і основних матеріалів.
2. Рентабельність товару - 15% від собівартості;
 3. Обсяг виготовлених товарів - 1200 шт.;
 4. Сума акцизного податку - 220 грн. за шт.;
- Підприємство є платником акцизного податку і ПДВ.

Задача 4. Підприємство у поточному році планує розширити асортимент випуску своєї продукції за допомогою виробництва нового товару.

Про новий товар відомо:

- собівартість одиниці товару - 35 грн.;
- рентабельність товару - 18 %;
- акцизний податок – 2,7 грн. з одиниці товару;
- торговельна націнка - 30 %.

У поточному році планується виробити 1100 одиниць продукції. Витрати на реалізацію нової продукції через роздрібну мережу передбачаються в розмірі 20000 грн. Визначити, як доцільно реалізувати новий товар: через мережу роздрібних магазинів чи оптом.

Задача 5. Роздрібна ціна товару складає 570 грн., торговельна націнка становить 18%, рівень рентабельності товару - 12 %. Необхідно визначити всі елементи роздрібною ціни. Товар не є підакцизним, пільг з ПДВ не має.

Задача 6. ТОВ «Медсервіс» закупило в оптовій фірмі ТОВ «Сальвія» лікарські засоби та виробили медичного призначення для подальшої реалізації в такому асортименті:

Таблиця 2.4 – Вихідні дані

Найменування товару	Відпускна ціна за одиницю товару, грн.	Кількість реалізованого товару, тис. шт.	Питома вага продукції, реалізованої оптом, %
Кодтерпін	17,70	200	25
Мукалтин	4,98	700	10
Трависил	48,00	100	15

Оптова торгова націнка визначена підприємством на рівні 15% відпускної ціни й на рівні 25% для реалізації через роздрібну торгівлю. Розрахувати обсяг грошових надходжень ТОВ «Медсервіс» за звітний період:

I варіант: від реалізації товарів оптом.

II варіант: від реалізації через мережу аптек.

III варіант: загальний по підприємству.

Задача 7. Визначити обсяги грошових потоків на підприємстві в рамках фінансової та інвестиційної діяльності, якщо відомо такі дані:

- підприємство отримало кредит у сумі 100 тис. грн.;
- у результаті емісії звичайних акцій на підприємство надійшло 200 тис. грн.;
- підприємство отримало дивіденди від володіння корпоративними правами іншого підприємства – 40 тис. грн.;
- підприємство продало облігації внутрішньої державної позики – 80 тис. грн.

Виконати фінансову діагностику отриманих результатів.

Задача 8. Визначити обсяги вхідних і вихідних грошових потоків на підприємстві в рамках операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, якщо відомі такі дані:

- підприємство продало основні засоби на суму 150 тис. грн. та придбало основних засобів на суму 180 тис. грн.;
- сума дивідендів від довгострокових фінансових вкладень становила 20 тис. грн.;
- підприємство отримало кредит у сумі 30 тис. грн.;
- надходження від емісії акцій – 25 тис. грн.;
- аванси, отримані від покупців – 160 тис. грн.;
- виручка від реалізації продукції, з урахуванням ПДВ – 960 тис. грн.;
- погашення дебіторської заборгованості – 35 тис. грн.;
- капітальні вкладення підприємства – 45 тис. грн.;
- підприємство виплатило дивіденди в сумі 15 тис. грн.;
- платежі постачальникам за сировину та матеріали становили 450 тис. грн.;
- заробітна плата робітникам – 28 тис. грн.;
- відрахування в бюджет та позабюджетні фонди – 32 тис. грн.

Проаналізувати отримані результати, зробити висновки про фінансовий стан підприємства і перспективи його розвитку.

Задача 9. Відомо, що підприємство в ході фінансово-господарських операцій:

- отримало довгостроковий кредит в сумі 100 тис. грн.;
- придбало основних засобів на суму 100 тис. грн.;
- отримало виручку від реалізації продукції з урахуванням ПДВ – 1200 тис. грн.;
- погасило кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги – 250 тис. грн.;
- виконало поточні зобов'язання перед бюджетом на суму 55 тис. грн.;
- емітувало акції на суму 50 тис. грн.;
- повернуло короткостроковий кредит в сумі 60 тис. грн.;
- отримало авансів від покупців на суму 70 тис. грн.

Визначити обсяги вхідних і вихідних грошових потоків в рамках операційної та інвестиційної діяльності. Проаналізувати отримані дані.

Задача 10. Визначити грошові надходження за видами діяльності підприємства за звітний період на основі наведених даних:

- 1) виручка від реалізації продукції в сумі 620 тис. грн., у тому числі ПДВ і акцизний податок - 75 тис. грн.;
- 2) підприємство отримало короткостроковий кредит у сумі 50 тис. грн. і довгостроковий кредит у сумі 150 тис. грн.;
- 3) отримано кошти з державного бюджету для виконання державного замовлення на суму 50 тис. грн.;
- 4) отримано дивідендів у сумі 9 тис. грн.

Задача 11. На основі наведених даних визначити доходи від іншої операційної діяльності та від фінансових операцій:

- виручка від реалізації продукції - 8000 грн.;
- дохід від інвестицій в дочірні підприємства - 3000 грн.;
- дохід від реалізації іноземної валюти - 200 грн.;
- одержані штрафи за порушення господарських договорів - 550 грн.;
- дохід від спільної діяльності - 600 грн.;
- дохід від списання кредиторської заборгованості після закінчення строку позовної давності - 800 грн.;
- отримані відсотки за облігаціями - 650 грн.;
- надійшов борг, списаний раніше як безнадійний - 460 грн.;
- дохід від реалізації необоротних активів - 1400 грн.

Задача 12. На основі наведених даних визначити доходи від операційної діяльності та від фінансових операцій: дохід від інвестицій в асоційовані підприємства - 10000 грн.; дохід від реалізації іноземної валюти - 3500 грн.; одержані штрафи, пені, неустойки - 2500 грн.; дохід від спільної діяльності - 5000 грн.; отримані відсотки за облігаціями - 6500 грн.; виручка від реалізації продукції - 2000 грн.; дохід від реалізації оборотних активів - 1400 грн.

Задача 13. Підприємство щодо виробництва та реалізації продукції на наступний рік запланувало наступне (таблиця 2.5):

Таблиця 2.5 - Вихідні дані

Найменування виробів	Планова собівартість одиниці продукції, грн.	Планова рентабельність продукції, %	Плановий обсяг реалізації продукції, шт.
Товар А	120	12	240
Товар Б	150	15	350
Товар С	90	20	300

Визначити відпускну ціну кожного виробу, якщо товар С - підакцизний, сума акцизного податку - 0,9 грн. за шт., а також загальну суму виручки від реалізації товарів у плановому році. Підприємство є платником ПДВ.

Задача 14. Заповнити таблицю 2.6 та відобразити вплив операцій на доходи (+) і витрати (-) підприємства за видами діяльності.

Таблиця 2.6 - Господарські операції підприємства, тис, грн.

Господарські операції	Операційна діяльність	Фінансова діяльність	Інвестиційна діяльність
Реалізовані запаси сировини балансовою вартістю 16 тис. грн., фактична ціна реалізації -15 тис. грн.			
Реалізовані основні засоби балансовою вартістю 76 тис. грн., фактична ціна реалізації - 95 тис. грн.			
Сплачені відсотки за банківський кредит в сумі 33 тис. грн.			
Погашені банківські кредити на суму 45 тис. грн.			
Отримані дивіденди на суму 42 тис. грн.			
Нараховані і виплачені дивіденди акціонерам цього підприємства в сумі 13 тис. грн.			
Здійснено емісію акцій номінальною вартістю 300 тис. грн., фактично отримано 350 тис. грн.			
Поставлено споживачам продукції з відстрочкою платежу на суму 480 тис. грн.			
Отримано передоплату (аванс) за поставку продукції на суму 300 тис. грн.			
Викуплено акції власної емісії за номінальну вартість на суму 68 тис. грн.			
Придбано основні засоби з оплатою грошовими коштами на суму 430 тис. грн.			
Придбано сировину і матеріали на суму 40 тис. грн. з оформленням простого векселя			
Придбано сировину і матеріали на суму 70 тис. грн. з оплатою грошовими коштами			

Задача 15. На основі наведених даних розрахувати виручку від реалізації товарів та прибуток від реалізації. Обсяг виробництва товарів А та Б, відповідно, - 1000 шт. та 900 шт.; залишок товарів на початок періоду - 100 шт. та 120 шт., а на кінець - 150 шт. та 60 шт.; витрати на оплату праці за звітний рік, відповідно, - 1000 грн. та 1200 грн., а вартість використаної сировини - 12 000 грн. та 8000 грн.; ціна товару А - 30,0 грн./шт., а товару Б - 25,0 грн./шт.(з ПДВ).

Ситуації для обговорення

1. Дайте характеристику грошових надходжень та поясніть їхню необхідність для підприємств.
2. За якими ознаками класифікуються грошові потоки підприємства?
3. Що таке доходи підприємства і як їх класифікують?
4. Назвіть методи визначення доходу (виручки) підприємства.
5. Пояснити, як впливають на обсяг грошових надходжень підприємства умови розрахунків?

6. За рахунок яких видів діяльності можуть формуватись грошові кошти підприємства?
7. Охарактеризуйте джерела надходження та напрями відтоку грошових коштів від інвестиційної діяльності підприємства.
8. Як формуються грошові потоки від фінансової діяльності?
9. Які притоки і відтоки грошових засобів здійснюються від операційної діяльності підприємств?
10. Що таке виручка від реалізації продукції та які фактори впливають на її розмір?
11. Охарактеризуйте методи планування виручки від реалізації продукції.
12. Чому вважається, що показник Cash-flow відображає більшу ефективність операційної діяльності, ніж чистий прибуток?
13. Охарактеризуйте дохід підприємства від фінансово-інвестиційної діяльності.
14. Дайте характеристику цін, які встановлюють на підприємстві.
15. Як ціна реалізації впливає на обсяг грошових надходжень. У чому відмінність відпускної ціни від ціни виробника?
16. Розкрийте порядок встановлення відпускної та роздрібною цін на продукцію.

2.4 Формування і розподіл прибутку підприємства

Питання для обговорення

1. Сутність і види прибутку.
2. Формування чистого прибутку підприємства.
3. Прибуток від реалізації продукції: формування, фактори впливу.
4. Собівартість та її вплив на прибуток.
5. Методи розрахунку та планування прибутку.
6. Порядок розподілу і використання прибутку на підприємстві.
7. Показники рентабельності, методика їх розрахунку.
8. Дивідендна політика.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Доходи підприємства: види, особливості формування та відображення у фінансовій звітності.
2. Собівартість продукції - порядок визначення та фактори, що її визначають.
3. Управління витратами в системі внутрішньофірмового управління.
4. Специфіка формування і розподілу прибутку суб'єктів господарювання в окремих сферах діяльності.
5. Прибутковість підприємств в Україні – сучасний стан та перспективи підвищення.

6. Зовнішні і внутрішні фактори, що впливають на формування прибутку підприємства.
7. Напрями збільшення чистого прибутку підприємства.
8. Шляхи зменшення собівартості реалізованої продукції.
9. Резерви зростання рентабельності підприємства.
10. Напрямки ефективного використання чистого прибутку як джерела зростання власних фінансових ресурсів підприємства.
11. Дивідендна політика підприємств, основні показники її ефективності.
12. Методи і форми виплати дивідендів.

Тестові завдання

1. Інформація про формування прибутку підприємства відображається у таких формах фінансової звітності:

- а) баланс;
- б) звіт про рух грошових коштів;
- в) звіт про фінансові результати;
- г) звіт про власний капітал;
- д) примітки до фінансової звітності.

2. Прибуток підприємства - це:

- а) частина загального доходу підприємства за мінусом витрат на виробництво і реалізацію продукції;
- б) різниця між виручкою від реалізації продукції та виробничою собівартістю продукції;
- в) частина чистого доходу, що залишається підприємству після відшкодування витрат на виробництво і реалізацію продукції та інші види діяльності;
- г) сума частини загального доходу підприємства та доходів від фінансових операцій підприємства;
- д) різниця загального доходу підприємства та податків з продажу.

3. Величина виручки від реалізації продукції залежить від:

- а) чисельності зайнятих в основному виробництві;
- б) кількості постачальників сировинно-матеріальних ресурсів;
- в) обсягу виробництва продукції;
- г) асортименту продукції;
- д) якості продукції;
- е) попиту на продукцію.

4. Показники, які враховуються під час обчислення прибутку від реалізації продукції, — це...

- а) сплата процентів за банківськими кредитами;
- б) собівартість реалізованої продукції;
- в) надходження від продажу облігацій власної емісії;
- г) податок на додану вартість і акцизний податок;
- д) виручка від реалізації продукції.

5. З яких елементів формується собівартість продукції підприємства:

- а) грошових дивідендів;
- б) нерозподіленого прибутку;
- в) непрямих податків;
- г) виробничої собівартості реалізованої продукції.

6. Валовий прибуток визначається як:

- а) чистий прибуток + прибуток від фінансової діяльності + прибуток від іншої звичайної діяльності;
- б) чистий дохід від реалізації, зменшений на собівартість;
- в) валовий прибуток, зменшений на собівартість;
- г) прибуток від операційної діяльності + прибуток від фінансової діяльності + прибуток від іншої звичайної діяльності.

7. До складових прибутку від операційної діяльності належать:

- а) одержані дивіденди;
- б) прибуток від реалізації продукції;
- в) відсотки, одержані за облігаціями та іншими цінними паперами;
- г) прибуток від реалізації основних засобів;
- д) прибуток від реалізації оборотних активів.

8. Операційний прибуток підприємства визначається як:

- а) валовий прибуток, скоригований на різницю фінансових доходів і фінансових витрат;
- б) валовий прибуток, скоригований на різницю інших операційних доходів та операційних витрат;
- в) різниця між валовим прибутком та операційними витратами;
- г) різниця між операційним доходом та витратами на виробництво і реалізацію продукції.

9. З перелічених виберіть ті витрати, які не належать до операційних:

- а) заробітна плата управлінського персоналу підприємства;
- б) заробітна плата основних робітників;
- в) витрати на рекламу;
- г) витрати на придбання нематеріальних активів;
- д) вартість сировини і матеріалів на виробництво продукції;
- е) транспортні витрати на доставку продукції споживачам.

10. Зазначте показники, що враховуються при обчисленні прибутку від операційної діяльності:

- а) валовий прибуток;
- б) доходи від участі в капіталі;
- в) відсотки, одержані за облігаціями;
- г) адміністративні витрати.

11. Точка безбитковості відображає:

- а) величину обсягу продукції, при якій продуктивність ресурсів є максимальною;
- б) обсяг реалізації продукції, при якому витрати є мінімальними;
- в) співвідношення між постійними і змінними витратами;
- г) обсяг випуску продукції, при якому досягається самоокупність;

д) величину обсягу продукції, понад який підприємство одержуватиме прибутки.

12. У складі доходу від участі в капіталі відображаються:

- а) дохід, отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, що обліковуються за методом участі в капіталі;
- б) проценти та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій;
- в) дохід від неопераційних курсових різниць.

13. Прибуток до оподаткування визначається як:

- а) різниця між чистим доходом від реалізації та собівартістю;
- б) підсумок операційного прибутку та результатів фінансової та іншої діяльності;
- в) чистий прибуток після сплати дивідендів та витрат на придбання необоротних активів.

14. Для визначення прибутку підприємства від реалізації продукції методом прямого розрахунку застосовуються...

- а) собівартість одиниці продукції;
- б) обсяг продукції в натуральному виразі;
- в) відпускна ціна одиниці продукції;
- г) ціна виробника одиниці продукції;
- д) немає правильної відповіді.

15. Знайдіть правильне визначення економічної сутності рентабельності.

- а) абсолютна сума отриманого прибутку підприємства;
- б) абсолютна сума прибутку, отриманого від операційної діяльності;
- в) рівень дохідності підприємства;
- г) перевищення виручки від реалізації продукції над її собівартістю.

16. Рентабельність операційної діяльності підприємства визначається з урахуванням таких показників:

- а) прибуток від операційної діяльності;
- б) операційні надходження;
- в) виручка від реалізації продукції в цінах виробника;
- г) поточні витрати на операційну діяльність;
- д) нерозподілений прибуток.

17. Назвіть можливі напрямки використання чистого прибутку.

- а) сплата відсотків за користування банківськими кредитами;
- б) погашення довгострокових банківських кредитів;
- в) сплата податку на прибуток;
- г) виплата дивідендів;
- д) створення резервного фонду.

18. До основних показників, які характеризують ефективність дивідендної політики підприємства, належать:

- а) коефіцієнт цінності акцій;
- б) сума додаткового капіталу;
- в) коефіцієнт дивідендних виплат;
- г) структура капіталу підприємства;

д) показник платоспроможності.

19. Зазначте показники, необхідні для обчислення операційної рентабельності продажу:

- а) чистий прибуток;
- б) прибуток від операційної діяльності;
- в) собівартість реалізованої продукції;
- г) чистий дохід (виручка) від реалізації продукції.

Задачі

Задача 1. Визначити валовий прибуток, фінансовий результат до оподаткування, чистий прибуток і показники рентабельності. Розподілити чистий прибуток підприємства по фондам грошових коштів використовуючи наступні дані:

- виручка від реалізації продукції (з ПДВ) -1860 тис. грн.;
- собівартість реалізованої продукції - 1100 тис. грн.;
- витрати на збут - 16 тис. грн.;
- інші операційні доходи - 85 тис. грн.;
- інші витрати – 6,9 тис. грн.;
- дохід від участі в капіталі – 7,8 тис. грн.;
- відрахування від чистого прибутку на виплату засновникам - 25 %;
- в резервний фонд -15 %;
- інші виплати - 60 %, з них інвестиційний фонд – 32%, фонд матеріального заохочення персоналу – 16%, фонд соціального розвитку колективу – 12%.

Задача 2. На основі даних про діяльність 2-х підприємств розрахувати показники прибутку і рентабельності, зробити належні висновки.

Показники, тис. грн.	А	В
Чистий дохід підприємства	2900	3100
Собівартість реалізованої продукції	1800	2300
Інші доходи	180	70
Інші витрати	100	80
Інші операційні доходи	150	200
Адміністративні витрати	200	50
Витрати на збут	400	120
Інші операційні витрати	120	150
Власний капітал	2500	2050
Обсяг необоротних активів	2200	2000
Обсяг оборотних активів	2800	2700

Задача 3. За звітний період підприємство отримало такі показники господарської діяльності, тис. грн.:

- матеріальні витрати – 2249;
- витрати на оплату праці – 572;
- амортизація основного капіталу – 812;

- інші поточні витрати на виробництво і реалізацію продукції – 1624;
- виручка від реалізації продукції – 7200;
- фіксовані активи – 3835;
- поточні активи – 4810;
- власний капітал – 5187;
- сума відсотків за користування кредитом – 298.

У наступному році на підприємстві плануються наступні зміни: матеріальні витрати зростуть на 8%, виручка на 10%, інші поточні витрати зменшаться на 5%. На основі наведених даних визначити величину і ступінь зміни чистого прибутку і рентабельності підприємства.

Задача 4. Виручка від реалізації продукції з ПДВ підприємства складає 38674,1 тис. грн.. Собівартість реалізованої продукції 29338,3 тис. грн. Інші операційні доходи 4707,500 тис. грн.. Адміністративні витрати 1329,5 тис. грн.. Витрати на збут 145,300 тис. грн.. Інші операційні витрати 5040,200 тис. грн.. Інші фінансові доходи 4,2 тис. грн. Фінансові витрати 217,5 тис. грн.. Розрахувати показники прибутку і рентабельності підприємства, зробити належні висновки.

Задача 5. Підприємство у наступному році планує отримати такі показники:

- 1) обсяг випуску товару А – 2 тис. шт.; ціна виробника – 500 грн.; собівартість – 380 грн.;
- 2) обсяг випуску товару Б – 1 тис. шт.; ціна виробника – 1400 грн.; собівартість – 920 грн.;
- 3) обсяг випуску товару С – 500 шт.; ціна виробника – 4400 грн.; собівартість – 3200 грн.

Використовуючи метод прямого розрахунку, визначити у плановому році:

- суму валового прибутку підприємства;
- рентабельність окремих видів продукції підприємства;
- рентабельність продукції підприємства;
- рентабельність продажу продукції.

Задача 6. Визначити прибуток підприємства та показники рентабельності, за такими даними:

- вартість товарної продукції у звітному періоді - 1200 тис. грн.;
- залишки товарної продукції на початок звітного періоду - 150 тис. грн.;
- залишки товарної продукції на кінець звітного періоду - 85 тис. грн.;
- собівартість реалізованої продукції - 940 тис. грн.;
- ліквідаційна вартість фізично і морально зношеного обладнання - 45 тис. грн.;
- залишкова вартість обладнання - 30 тис. грн.;
- надходження боргів, списаних раніше як безнадійні - 18 тис. грн.;
- середньорічна вартість основних і оборотних засобів - 850 тис. грн.

Ситуації для обговорення

1. Розкрийте економічну сутність прибутку підприємства та його види.
2. У чому відмінність прибутку, розрахованого за податковим та бухгалтерським обліками?
3. Назвіть зовнішні фактори, що впливають на розмір прибутку підприємства.
4. Як визначається прибуток підприємства від операційної діяльності?
5. Як формується прибуток підприємства від фінансових операцій?
6. Розкрийте сутність та порядок обчислення чистого прибутку підприємства.
7. Які фактори впливають на фінансовий результат підприємства?
8. Що входить до складу операційних доходів і операційних витрат підприємства ?
9. Розкрийте структуру витрат підприємства. Поясніть зміст основних груп витрат підприємства.
10. Назвіть складові виробничої собівартості.
11. Назвіть методи розрахунку прибутку від реалізації продукції.
12. Дайте характеристику показникам рентабельності.
13. Як визначається рентабельність окремих видів продукції?
14. Які основні напрямки використання чистого прибутку підприємства?
15. Де відображається і на які цілі може бути використаний нерозподілений прибуток підприємства?
16. Яким чином можна збільшити прибуток і показники рентабельності на підприємстві?
17. Які заходи необхідно вжити на підприємстві у випадку збитковості його діяльності?
- 18.3 якою метою визначається точка беззбитковості ? Який існує взаємозв'язок точки беззбитковості з фінансовими результатами діяльності підприємства?

2.5 Оподаткування підприємств

Питання для обговорення

1. Сутність і призначення оподаткування суб'єктів господарювання.
2. Оподаткування прибутку підприємств.
3. Непряме оподаткування підприємств. Принципи і порядок нарахування податку на додану вартість.
4. Акцизний податок.
5. Платежі за ресурси.
6. Місцеві податки та збори, які сплачують підприємства.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Особливості оподаткування суб'єктів господарювання в окремих сферах діяльності.
2. Напрямки реформування системи оподаткування юридичних осіб в Україні.
3. Проблеми та шляхи оптимізації податкового навантаження підприємств в Україні.
4. Особливості оподаткування прибутку підприємств в Україні.
5. Податкові пільги визначені згідно з діючим законодавством України.
6. Податкова політика підприємств.
7. Особливості оподаткування малих підприємств.
8. Порядок оподаткування підприємств в країнах Європейського Союзу.
9. Проблеми збалансування інтересів в системі оподаткування підприємств в Україні.

Тестові завдання

1. Податок - це:

- а) ставка сплати з прибутку підприємства до місцевого бюджету;
- б) фіксована сума сплати до державного цільового фонду;
- в) обов'язковий платіж, що стягується до бюджету з юридичних і фізичних осіб;
- г) щорічні відрахування підприємства до амортизаційного фонду;
- д) щорічні стягнення з доходів громадян до місцевого бюджету.

2. Прямі податки - це ...

- а) податки на товари, роботи, послуги;
- б) податки, що сплачують з доходів, прибутку, майна;
- в) податки, що мають прогресивну ставку;
- г) податки, які поділяються на реальні та особисті.
- д) обов'язкові платежі, які напряму сплачуються платником до бюджету держави залежно від розміру об'єкта оподаткування

3. Об'єктом оподаткування податком на прибуток на території України є:

- а) чистий прибуток підприємства;
- б) валовий прибуток підприємства;
- в) оподаткований прибуток підприємства;
- г) чистий дохід підприємства.

4. Податок на прибуток може обчислюватись за ставкою:

- а) 25 %;
- б) 16 %;
- в) 18 %;
- г) 20 %.

5. Назвіть показники, які необхідні для обчислення суми податку на прибуток підприємства згідно Податкового Кодексу України:

- а) доходи звітного періоду;

- б) сума акцизного податку;
- в) прибуток від звичайної діяльності;
- г) витрати звітного періоду;
- д) сума нарахованих амортизаційних відрахувань;
- є) сума податку на додану вартість;
- ж) ставка податку на прибуток.

6. *Непрямий податок, який стягується за товари, що ввозяться в країну, вивозяться з неї або прямують транзитом, називається:*

- а) плата за імпорт;
- б) плата за експорт;
- в) торговельна квота;
- г) мито;
- д) акцизний податок.

7. *До якої групи податків належить ПДВ:*

- а) до загальнодержавних прямих;
- б) до загальнодержавних непрямих;
- в) до місцевих прямих;
- г) до місцевих непрямих.

8. *Об'єктом оподаткування ПДВ в Україні за основною ставкою є:*

- а) оподатковуваний прибуток;
- б) вартість проданої продукції на території України;
- в) вартість вивезеної з території України продукції;
- г) вартість ввезених товарів на територію України;
- д) амортизаційні відрахування.

9. *Назвіть об'єкт оподаткування для обчислення ПДВ, що включається до ціни продукції:*

- а) витрати, включені до собівартості реалізованої продукції;
- б) дохід від реалізації без акцизного податку і ПДВ;
- в) дохід від реалізації, у т.ч. акцизний податок, без ПДВ;
- г) прибуток від реалізації.

10. *Базою для оподаткування ПДВ в Україні є...*

- а) дохід «←» собівартість реалізованої продукції «→» інші витрати;
- б) податкове зобов'язання «←» податковий кредит;
- в) податкове зобов'язання «+» податковий кредит «→» амортизаційні відрахування;
- г) митна вартість товару з урахування сум акцизного податку та мита;
- д) правильної відповіді немає.

11. *Які з перелічених операцій не є об'єктом оподаткування ПДВ:*

- а) нарахування заробітної плати;
- б) нарахування дивідендів;
- в) нарахування відсотків за кредит;
- г) всі перелічені вище операції не є об'єктом оподаткування ПДВ.

12. *Від оподаткування ПДВ звільнено операції з...*

- а) постачання продуктів дитячого харчування;

- б) надання благодійної допомоги благодійними організаціям;
- в) продажу (передплаті) періодичних видань друкованих засобів масової інформації вітчизняного виробництва;
- г) всі відповіді вірні.

13. Податок на додану вартість на товари, відвантажені на експорт, нараховується за ставкою:

- а) 20 %;
- б) 17 %;
- в) за нульовою ставкою;
- г) не нараховується.

14. З перелічених виберіть підакцизні товари:

- а) бавовняні тканини;
- б) швейні вироби дитячого асортименту;
- в) тютюнові вироби;
- г) нафтопродукти;
- д) кава;
- е) молочні продукти;
- ж) сільськогосподарська сировина;
- з) хутряні вироби;
- и) алкогольні напої.

15. До місцевих податків відносять:

- а) комунальний податок;
- б) податок на майно;
- в) податок на прибуток підприємства;
- г) єдиний податок;
- д) туристичний збір.

Задачі

Задача 1. Визначте податок на прибуток, який необхідно сплатити до бюджету за звітний період. На підприємстві у звітному кварталі здійснено наступні операції:

- отримано виручку від реалізації товарів на суму 850 тис. грн. (з ПДВ);
- доходи від здачі приміщення в оренду - 15 тис. грн.;
- сплачені відсотки за банківський кредит в сумі 13 тис. грн.
- погашені банківські кредити на суму 45 тис. грн.
- отримано емісійний доход – 8,7 тис. грн.;
- отримано відсотки за депозит – 5 тис. грн.;
- підприємством оприбутковано сировини й матеріалів на 550 тис. грн. (з ПДВ);
- оплачено рахунки за використання електроенергії в сумі 12 тис. грн. з ПДВ;
- отримані дивіденди від вкладень в акції ПАТ «Метрополіс», що зареєстрований на Україні на суму 42 тис. грн.

Задача 2. На підприємстві у звітному кварталі здійснено наступні операції:

- реалізовано продукції з відстроченням оплати (без ПДВ) – 800 тис. грн.;
- отриманий авансовий платіж за продукцію – 45 тис. грн.;
- отриманий банківський кредит – 46 тис. грн.;
- сплачені відсотки за банківський кредит – 3,8 тис. грн.;
- отримані дивіденди від фінансових інвестицій – 26 тис. грн.;
- придбані основні засоби з оплатою грошовими коштами (без ПДВ) – 380 тис. грн.;
- надійшла оплата за відвантажену в минулому кварталі продукцію – 59 тис. грн.;
- отримано від реалізації акцій власної емісії – 350 тис. грн., в тому числі емісійний дохід – 40 тис. грн.;
- сплачено пені, штрафів – 19 тис. грн.

Обчислити суму податку на прибуток, що підлягає сплаті в бюджет в звітному кварталі.

Задача 3. На підприємстві в серпні поточного року відбулися наступні операції:

1. Підприємством реалізовано запасних частин (з ПДВ) на суму:
 - ТОВ «Дружба» - 4,9 тис. грн.;
 - ТОВ «ЛАН» - 3,9 тис. грн.;
 - МП «Скіф», що є платником ПДВ – 18,9 тис. грн.
2. Підприємству надано банком послуги з розрахунково-касового обслуговування на суму 1,2 тис. грн.
3. Підприємство сплатило основну суму короткострокового кредиту та відсотки за ним в розмірі 25,3 тис. грн.
4. Надано послуги по ремонту сільськогосподарської техніки ТОВ «Інжек» на суму 18,3 тис. грн. (з ПДВ).
5. Експортовано продукцію на суму 35,6 тис. грн.
6. Отримано від постачальників сировину і допоміжні матеріали на суму 42,8 тис. грн. (з ПДВ).
7. Виплачено заробітну плату в сумі 15,6 тис. грн.
8. Отримано від ПАТ «Агро» товарно-матеріальні цінності на суму 12,8 тис. грн. (з ПДВ).

Необхідно визначити суму ПДВ, що підлягає сплаті в бюджет.

Задача 4. Завод виробив і продав 100 000 пляшок по 0,5 л підакцизного вина. Собівартість однієї пляшки вина – 75,4 грн., рівень рентабельності виробу – 25%. Ставка акцизного податку – 12,14 грн. з 1 л вина. Необхідно визначити:

- оподаткований податком на додану вартість оборот;
- суму ПДВ;
- відпускну вартість всього вина;
- ціну продажу однієї пляшки.

Заповнити таблицю 2.7.

Таблиця 2.7 – Розрахунок суми ПДВ по підакцизних товарах

Показник	Сума, тис. грн.
1. Собівартість всього вина, що реалізується	
2. Сума прибутку від реалізації	
3. Сума акцизного податку	
4. Оборот, що оподатковується ПДВ	
5. Сума ПДВ	
6. Виручка від реалізації вина	
7. Ціна продажу однієї пляшки вина	

Задача 5: Завод «Автодеталь» у звітному періоді за результатами господарської діяльності мав такі показники:

1. Собівартість виробленої та проданої продукції — 450 тис. грн.
2. Вартість придбаних і витрачених на виробництво продукції сировини і матеріалів — 210 тис. грн.
3. Вартість придбаних у звітному періоді основних засобів — 150 тис. грн.
4. Рентабельність проданої продукції — 20 %.

Необхідно визначити суму ПДВ в складі вартості придбаних матеріалів, сировини та основних засобів (податковий кредит); відпускну ціну продукції; розрахувати суму ПДВ (податкове зобов'язання); розрахувати суму ПДВ, яка підлягає сплаті до бюджету.

Задача 6. В I кварталі звітнього року ПАТ "Базис" отримало наступні результати діяльності :

- виручка від реалізації продукції (з ПДВ) - 744 тис. грн.;
- виручка від реалізації консультаційних послуг (з ПДВ) -12 тис. грн.;
- відсотки за вкладені на депозит кошти - 9,5 тис. грн.

У звітному кварталі витрати підприємства склали:

- отримано сировина та допоміжні матеріали - 104,4 тис. грн.;
- здійснено попередню оплату за комплектуючі – 23 тис. грн.;
- плата за електроенергію - 12 тис. грн.;
- виплата заробітної плати - 10 тис. грн.;
- витрати на відрядження працівників - 2,5 тис. грн.;

Визначте суму податку на прибуток і суму податку на додану вартість, що має сплатити ПАТ "Базис" за I квартал звітнього року, за умови, що пільг з оподаткування підприємство не має.

Ситуації для обговорення

1. Розкрийте форми та функції податків.
2. Охарактеризуйте необхідність та значення оподаткування прибутку підприємств.
3. Які ставки і порядок оподаткування податком на прибуток є чинними в Україні?

4. Дайте характеристику економічної сутності непрямих податків. Визначте механізм впливу непрямих податків на діяльність суб'єктів підприємницької діяльності в Україні.

5. Які ставки і порядок оподаткування податком на додану вартість є чинними в Україні?

6. Що розуміють під терміном «податковий кредит» та «податкове зобов'язання»?

7. Що є базою для визначення розміру ПДВ в складі ціни продукції (робіт, послуг)?

8. Охарактеризуйте пільги з податку на додану вартість згідно з чинним законодавством України.

9. Які особливості має стягнення податку на додану вартість у експортно-імпортних операціях?

10. Дайте характеристику акцизному податку (платники, об'єкт, ставки, база оподаткування).

11. Назвіть основні групи підакцизних товарів.

12. Яка існує методика стягнення акцизного податку при імпорті продукції?

13. Яким чином закон регулює нарахування вивізного (експортного) мита?

14. В чому полягають особливості оподаткування суб'єктів малого підприємства?

15. Охарактеризуйте місцеві податки і збори.

16.

2.6 Оборотні активи та їх організація на підприємстві

Питання для обговорення

1. Сутність та види оборотних активів підприємства.
2. Організація оборотних активів на підприємстві.
3. Оцінка ефективності використання оборотних активів.
4. Визначення потреби в оборотних активах.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Нормування оборотних активів.
2. Абсолютне і відносне вивільнення оборотних коштів.
3. Вплив розміщення оборотних активів на фінансовий стан підприємства.
4. Джерела формування оборотних активів підприємства.
5. Оптимізація складу оборотних активів підприємства.
6. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємств.

Необхідні теоретичні відомості

Визначення потреби в оборотних коштах

Нормування — це процес обчислення частини оборотних активів (запасів та витрат), потрібної підприємству для забезпечення нормального, неперервного процесу виробництва, реалізації продукції та розрахунків.

Норма — це обчислювана у встановленому порядку за кожним видом оборотних активів відносна або мінімальна їх величина, необхідна для розрахунку нормативу. Цей показник обчислюється в днях, процентах або абсолютних величинах у гривнях (залежно від розрахованого нормативу оборотних коштів)

Норматив оборотних активів — це мінімально необхідна сума грошових коштів, що забезпечує підприємницьку діяльність підприємства.

Нормування оборотних активів (коштів) здійснюється в такому порядку.

1. Визначення норм за статтями нормованих оборотних коштів.
2. Встановлення одноденного витрачання матеріальних цінностей, виходячи із кошторису витрат на виробництво.
3. Визначення нормативу оборотних коштів за кожною статтею в грошовому вираженні.
4. Розрахунок сукупного нормативу, або загальної потреби в оборотних коштах, на підприємстві проводиться підсумовуванням нормативів за окремими статтями.

Нормування власних оборотних активів за їх окремими елементами:

1. *Норматив оборотних коштів щодо виробничих запасів (Нвз) (сировини, матеріалів, напівфабрикатів)* визначається за формулою:

$$H_{вз} = O \times N \quad (2.14)$$

де $H_{вз}$ — норматив оборотних коштів для сировини, матеріалів і покупних напівфабрикатів, грн.;

O — одноденні витрати сировини, матеріалів, напівфабрикатів, грн.,

N — норма оборотних коштів, днів.

Одноденні витрати сировини, матеріалів, напівфабрикатів (O) визначаються шляхом ділення обсягу річних чи кварталних витрат на придбання цих виробничих запасів на 360 (90) днів;

Норма (N) в днях залежить від частоти надходжень, часу транспортування та підготовки виробничих запасів до виробництва. Цей показник містить такі складові:

- *транспортний запас ($Tз$)* — це перевищення періоду перебування матеріальних цінностей у дорозі над тим періодом, що необхідний для здійснення розрахунків (наприклад, час перебування партій сировини в дорозі – 4 дн.; час, необхідний для проведення грошових розрахунків – 2 дні; транспортний запас = 4 – 2 = 2 дн.).

- *підготовчий запас ($Під.з$)* — час для прийняття, розвантаження, сортування, складування матеріалів;

- *технологічний запас (Тех.з)* — включає час на підготовчі операції (сушіння лісоматеріалів, розкроювання матеріалів);
- *поточний запас (Пз)* — це період перебування матеріальних цінностей на складах, який устанавлюють у розмірі 50% від середньозваженого інтервалу між поставками матеріальних цінностей;
- *страховий запас (Сз)* — створюється з метою запобігання наслідків можливих перебоїв у постачанні. Цей запас встановлюється, як правило, в межах 50 % поточного запасу.

$$N = Tз + Пз + Сз + Тех.з + Під.з, \quad (2.15)$$

2. *Норматив оборотних коштів для незавершеного виробництва (Ннзв)* визначається за формулою:

$$Ннзв = 3 \times Д \times Кн, \quad (2.16)$$

де 3 — одnodенні витрати у незавершеному виробництві за планом IV кварталу, тис. грн.;

$Д$ — тривалість виробничого циклу, днів;

$Кн$ — коефіцієнт зростання витрат.

Одnodенні витрати обчислюються шляхом ділення виробничої собівартості в IV кварталі на 90;

Тривалість виробничого циклу відображає час перебування продукції в незавершеному виробництві від першої технологічної операції до повного виготовлення продукції і передачі її на склад. Визначається на основі даних технологічних карт та інших планових нормативів виробництва.

Коефіцієнт зростання витрат характеризує співвідношення витрат у незавершеному виробництві до всієї собівартості готової продукції.

$$Кн = \frac{A + 0,5B}{A + B}, \quad (2.17)$$

де A — витрати, які здійснюються одноразово на початку виробничого циклу;

B — наступні витрати, які включаються в собівартість продукції.

3. *Норматив оборотних коштів для готової продукції (Нгп.)* визначається за формулою:

$$Нгп = 3 \times P, \quad (2.18)$$

де 3 — одnodенний випуск продукції в IV кварталі планового року за виробничою собівартістю (грн);

P — норма запасу оборотних коштів для готової продукції на складі (днів) — включає такі елементи: час на комплектування виробів для поставки, упако-

вку продукції, час на оформлення і здачу платіжних документів у банк.

4. *Норматив оборотних коштів для витрат майбутніх періодів (Нвмп)* включає виробничі витрати, здійснені в певному плановому періоді, і віднесені на собівартість продукції, котра випускатиметься в наступні періоди. Норматив оборотних активів на витрати майбутніх періодів обчислюється за формулою:

$$H_{вмп} = B_0 + B_n - B_v \quad (2.19)$$

де B_0 — сума коштів, вкладених у ці витрати на початок запланованого періоду, за відрахуванням отриманих банківських кредитів;

B_n — витрати, що проводяться у плановому періоді, передбачені відповідними кошторисами;

B_v — витрати, які включаються до собівартості продукції запланованого року та передбачені кошторисом виробництва.

Додаючи суми нормативів, розрахованих за окремими елементами оборотних активів, отримують сукупний норматив по підприємству.

Показники використання оборотних засобів

Ефективність використання оборотних активів вимірюється за допомогою таких показників.

1. Для характеристики ефективності використання оборотних активів використовується *коефіцієнт оборотності (К_о)* який характеризує кількість оборотів оборотних коштів за звітний період. Чим більше оборотів здійснюють оборотні кошти, тим краще вони використовуються. Він визначається за формулою:

$$K_o = P/C, \quad (2.20)$$

де P - обсяг реалізованої продукції, грн.;

C - середня вартість оборотних коштів, грн.

2. *Термін обігу оборотних активів (Т_{об})* - обчислюється у днях і характеризується періодом, за який оборотні кошти підприємства здійснюють один оборот:

$$T_{об} = 360/K_o. \quad (2.21)$$

3. *Коефіцієнт завантаження (К_з)* характеризує величину оборотних коштів, що авансовані в 1 грн. реалізованої продукції. Чим менше оборотних коштів припадає на одну гривню реалізованої продукції, тим краще вони використовуються. Він визначається за формулою:

$$K_z = C/P. \quad (2.22)$$

4. *Коефіцієнт (рентабельності) ефективності (К_е)* характеризує, скільки прибутку припадає на 1 грн. оборотних коштів. Чим більший він, тим ефективніше використовуються оборотні кошти. Він визначається за формулою:

$$Ke = П/С, \quad (2.23)$$

де $П$ - прибуток від реалізації продукції, грн.

5. *Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості* характеризує, скільки в середньому разів за звітний період дебіторська заборгованість перетворюється в грошові кошти:

$$K_{дз} = P/ДЗ \quad (2.24)$$

де $ДЗ$ – середня вартість дебіторської заборгованості, грн.

Для аналізу оборотності дебіторської заборгованості використовується також показник періоду оборотності дебіторської заборгованості.

$$T_{об}^{дз} = \frac{365}{K_{дз}}. \quad (2.25)$$

Цей показник відображає середній термін отримання платежу від дебіторів.

6. *Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості* ($K_{кз}$) – показує, скільки в середньому разів за звітний період обертається кредиторська заборгованість:

$$K_{кз} = СВ/КЗ \quad (2.26)$$

де СВ – собівартість реалізованої продукції, грн.;

КЗ – середня вартість кредиторської заборгованості, грн.

Для аналізу обіговості кредиторської заборгованості використовують показник періоду обіговості кредиторської заборгованості:

$$T_{об}^{кз} = \frac{365}{K_{кз}}. \quad (2.27)$$

Цей показник відображає розрахункову кількість днів для погашення кредиту, отриманого від постачальників.

7. *Коефіцієнт оборотності запасів* ($Kз$) – характеризує ефективність управління запасами:

$$Kз = СВ/З \quad (2.28)$$

Тестові завдання

1. *Оборотні активи* – це:

- а) гроші в касі підприємства, на розрахункових і валютних рахунках, у розрахунках;
- б) кошти, авансовані у виробничі оборотні фонди та фонди обігу;
- в) це активи, які протягом одного виробничого циклу або одного року можуть бути перетворені в кошти;

г) предмети праці.

2. *Яка частина оборотних активів обслуговує сферу обігу?*

- а) готова продукція на складі;
- б) готова продукція на складі, грошові кошти, дебіторська заборгованість;
- в) кошти на рахунках у банках і касі, дебіторська заборгованість;
- г) готова продукція, що відвантажена.

3. *До оборотних активів не належать:*

- а) короткострокові фінансові вкладення;
- б) заборгованість по заробітній платі перед працівниками підприємства;
- в) запаси сировини й матеріалів;
- г) заборгованість покупців за продукцію, що відвантажена.

4. *Які оборотні кошти не можна віднести до нормованих?*

- а) готова продукція на складах;
- б) виробничі запаси;
- в) незавершене виробництво;
- г) відвантажена готова продукція;
- д) кошти в розрахунках.

5. *До власних і притриманих оборотних активів можна віднести такі джерела:*

- а) сума нерозподіленого прибутку;
- б) сума статутного капіталу;
- в) кредиторська прострочена заборгованість;
- г) довгострокові зобов'язання.

6. *Прискорення обертання оборотних коштів веде до наступних наслідків:*

- а) збільшення обсягів позичкового і залученого капіталу;
- б) відносного їх вивільнення з обороту;
- в) абсолютного їх вивільнення з обороту;
- г) зростання іммобілізації оборотних коштів.

7. *З перелічених елементів виберіть ті, котрі не належать до оборотних активів підприємства:*

- а) сировина, матеріали, куповані напівфабрикати;
- б) господарський інвентар;
- в) паливо;
- г) напівфабрикати власного виробництва;
- д) грошові кошти в розрахунках;
- е) тара.

8. *Норма витрат матеріальних ресурсів визначається як:*

- а) середня норма витрат на одиницю продукції в попередньому періоді;
- б) мінімальна величина витрат матеріальних ресурсів на один виріб;
- в) граничнодопустима кількість спожитих сировини і матеріалів при виробництві одиниці продукції;
- г) величина споживання сировини і матеріалів, яка коливається в межах встановленого кількісного інтервалу.

9. *До фондів обігу підприємства належать:*

- а) продукція, виробництво якої ще не завершено;

- б) готова продукція на складах підприємства;
- в) готівкові і безготівкові грошові кошти підприємства;
- г) напівфабрикати;
- д) запаси сировини і матеріалів;
- е) дебіторська заборгованість;
- ж) грошові кошти в розрахунках.

10. *Страховий виробничий запас утворюється з метою забезпечення:*

- а) підготовки сировини до виробничого споживання;
- б) доставки сировини від постачальника до споживача;
- в) приймання і складування сировини;
- г) безперебійного процесу виробництва між двома черговими поставками матеріальних ресурсів.

11. *Показниками оборотності оборотних коштів підприємства є:*

- а) коефіцієнт оборотності;
- б) коефіцієнт екстенсивного завантаження обладнання;
- в) коефіцієнт завантаження;
- г) тривалість одного обороту;
- д) відносна економія чисельності працівників.

12. *Тривалість одного обороту оборотних коштів показує:*

- а) на скільки днів прискорилась оборотність порівняно з попереднім періодом;
- б) скільки днів становить період між поставками товарно-матеріальних цінностей;
- в) скільки днів іде на виробництво, реалізацію готової продукції й одержання грошових коштів за неї;
- г) тривалість одного обороту у днях.

13. *Прискорення оборотності оборотних коштів на стадії обігу забезпечується на основі:*

- а) раціонального використання матеріальних ресурсів;
- б) впровадження прогресивної техніки і технології;
- в) раціональної організації збуту продукції;
- г) прискорення документообігу;
- д) скорочення тривалості виробничого циклу;
- е) вдосконалення рекламної діяльності;
- ж) дотримання платіжної дисципліни.

14. *Відносне вивільнення оборотних коштів — це...*

- а) незначне зростання суми оборотних коштів за збільшення обсягів виробництва;
- б) прискорення оборотності оборотних коштів за зменшення обсягів виробництва;
- в) збільшення обсягів виробництва в плановому році за сталої суми оборотних коштів;
- г) скорочення потреби в оборотних коштах за збільшення обсягів виробництва;

д) усі відповіді правильні.

15. До оборотних активів з найменшим ризиком вкладення відносять...

- а) гроші в касі;
- б) незавершене виробництво;
- в) готову продукцію;
- г) гроші на поточних рахунках в банках;
- д) дебіторську заборгованість.

16. При визначенні обґрунтованих норм виробничих запасів у незавершеному виробництві враховується:

- а) період поставки партій матеріальних ресурсів;
- б) період, необхідний для накопичення товарних партій продукції;
- в) тривалість виробничого циклу;
- г) все перелічене вище.

17. Ефективність використання оборотних активів визначається такими показниками:

- а) коефіцієнтом оборотності;
- б) коефіцієнтом завантаження;
- в) коефіцієнтом ліквідності;
- г) фондоозброєністю праці.

18. Коефіцієнт оборотності оборотних активів – це показник, що розраховується як:

- а) відношення прибутку до вартості оборотних активів;
- б) відношення обсягу реалізації до вартості оборотних активів;
- в) відношення вартості оборотних активів до прибутку;
- г) відношення вартості оборотних активів до обсягів реалізації.

19. Оборотні виробничі фонди – це:

- а) оборотні кошти, авансовані у виробництво продукції;
- б) оборотні кошти у готовій продукції;
- в) оборотні кошти, авансовані у виробничі запаси і виробництво продукції;
- г) оборотні кошти, авансовані у фонди обігу.

Задачі

Задача 1. У першому кварталі підприємство реалізувало продукції на 200 тис. грн.; середньоквартальні залишки оборотних коштів становили 15 тис. грн. У другому кварталі обсяг реалізації продукції зростає на 14 %, а час одного обороту оборотних коштів буде зменшено на один день.

Визначити:

1) коефіцієнт оборотності оборотних коштів і час одного обороту в днях у першому кварталі;

2) коефіцієнт оборотності оборотних коштів і їхню абсолютну величину в другому кварталі;

3) вивільнення оборотних коштів у результаті зменшення тривалості одного обороту оборотних коштів.

Задача 2. Визначити норматив оборотних коштів щодо сировини деревообробного підприємства, якщо деревина від двох постачальників надходить за 8 днів, від третього — за 6 днів, а документи, включаючи акцепт, обробку в обслуговуючих банках — відповідно 5, 3 та 2 дні. Приймання сировини від двох постачальників займає по 3 дні, від третього — 4 дні. Сушіння деревини триває 10 днів. Разові поставки деревини від першого постачальника здійснюються кожні 10 днів на суму 10 тис. грн., від другого — кожні 16 днів на суму 60 тис. грн., а від третього — кожні 20 днів на суму 16 тис. гривень. Витрати сировини в 4 кварталі становлять 59 400 грн.

Задача 3. Визначити норму оборотних коштів на створення запасів матеріалу, якщо сировину відвантажили 5 числа, а надійшла вона 23 числа поточного місяця. Для опрацювання рахунка знадобилось 2 дні, за цей же період покупець подає платіжне доручення в банк. Час на обробку документів становить один день. Період приймання, розвантаження й складування матеріалів становить 2 дні. Постачання матеріалів здійснюється двома постачальниками. Перший постачальник надсилає матеріал через кожні 6 днів на суму 10 000 грн., а другий — через кожні 8 днів на суму 6000 грн.

Задача 4. Витрати 4-го кварталу планового року за матеріалами становлять 2700 гривень, за паливо — 1800 грн. Норми оборотних коштів — відповідно 8 та 5 днів. Норматив за іншими елементами оборотних коштів на кінець планового періоду — 800 грн. Сукупний норматив власних оборотних коштів на початок планового року становить 1500 грн. Визначити приріст нормативу власних оборотних коштів.

Задача 5. Визначити норматив оборотних коштів щодо готової продукції на кінець планового року й зміну нормативу в плановому періоді. Норматив на початок року становив 2100 тис. грн., товарна продукція у звітному році — 24 500 тис. грн. У плановому році товарна продукція становитиме 26100 тис. грн. Прискорення обертання оборотних коштів у плановому періоді дорівнюватиме 5 %.

Задача 6. Виходячи з наведених даних, визначити денний обсяг реалізації продукції, час обороту оборотних коштів, коефіцієнт оборотності, коефіцієнт завантаження, рентабельність оборотних коштів у плановому періоді.

Доходи від реалізації товарної продукції у звітному році становили 1500 грн., на наступний рік передбачається збільшення реалізації продукції на 0,3 %. Планується, що в наступному році середні залишки оборотних коштів становитимуть 500 грн., а прибуток від реалізації продукції — 1100 грн.

Задача 7. Розрахувати норматив оборотних коштів на незавершене виробництво, якщо:

- тривалість виробничого циклу (див. табл. 2.8.);
- обсяг валової продукції (за виробничою собівартістю) в IV кварталі

звітнього періоду становить 13 500 грн.;

- середня виробнича собівартість виробу 820 грн., у тому числі одноразові витрати на придбання сировини на початку виробничого циклу 520 грн.

Таблиця 2.8

Назва виробу	Тривалість виробничого циклу, днів	Виробнича собівартість продукції в IV кварталі планового року, грн.
Виріб А	6	1000
Виріб Б	9	1300

Задача 8. Для створення підприємства по виробництву комп'ютерних столів необхідно орендувати приміщення, закупити офісні меблі і господарський інвентар загальною вартістю 357 тис. грн., придбати виробниче устаткування на суму 917 тис. грн. У розрахунку на одиницю продукції матеріальні витрати становлять 108 грн., а інші змінні витрати 55 грн. Витрати на виробництво розподіляються рівномірно протягом виробничого циклу. Придбання сировини і виготовлення виробів здійснюється щодня партіями по 160 штук. Ціна реалізації одиниці продукції 328 грн. Матеріальні ресурси перебуватимуть у виробничих запасах протягом 18 днів, а в незавершеному виробництві 9 днів, запас готової продукції на складі підприємства має бути розрахована приблизно на 4 доби. Комерційний кредит під половину щоденної реалізації продукції братиметься терміном на 45 днів. Сума орендної плати за користування приміщенням становитиме 50 тис. грн. Необхідно визначити загальну потребу в оборотному капіталі для відкриття підприємства.

Ситуації для обговорення

1. Охарактеризуйте склад і структуру оборотних активів підприємства.
2. Що входить до складу оборотних активів за балансом підприємства?
3. Назвіть і охарактеризуйте основні стадії кругообігу оборотних коштів підприємства.
4. Якої мети досягає підприємство, нормуючи оборотні кошти?
5. Як розраховується норматив оборотних коштів для незавершеного виробництва?
6. Які фактори впливають на рівень потреби підприємства в оборотних коштах?
7. Як визначається нестача або надлишок власних оборотних коштів на підприємстві і які причини зумовлюють цей стан?
8. Охарактеризуйте джерела формування оборотних активів.
9. Який взаємозв'язок між джерелами формування оборотних активів та ефективністю їх використання?
10. Як оцінити ефективність використання оборотних активів?
11. Що означає абсолютне й відносне вивільнення оборотних коштів?

12. У чому сутність прискорення оборотних коштів і як воно впливає на фінансово-господарську діяльність підприємства?

13. Розкрийте основні шляхи підвищення ефективності використання оборотних активів.

2.7 Кредитування підприємств

Питання для обговорення

1. Необхідність та сутність кредитування підприємств. Види кредитів, які надаються банками підприємству.
2. Банківське кредитування підприємств.
3. Небанківське кредитування підприємств.
4. Оцінка кредитоспроможності підприємства.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Кредитний договір. Основні вимоги до кредитних договорів.
2. Перспективи розвитку лізингового кредитування підприємств в Україні.
3. Переваги і недоліки лізингу. Методика розрахунку лізингових платежів.
4. Методи і підходи комерційних банків до оцінки кредитоспроможності клієнтів.
5. Розвиток довгострокового банківського кредитування промислових підприємств.
6. Короткострокове банківське кредитування підприємств.
7. Кредитно-гарантійні послуги банку в системі розрахунково-платіжних відносин підприємства.

Необхідні теоретичні відомості

Прості відсотки

Проста відсоткова ставка – це ставка відсотків, яка застосовується до однієї і тієї самої початкової суми протягом усього строку кредитування. Як правило, прості відсотки використовуються в короткострокових фінансово-кредитних операціях, тобто коли строк кредиту не перевищує одного року.

Під *нарощеною сумою позички* розуміють початкову її суму разом з нарахованими на неї відсотками до закінчення строку кредиту (S).

1. Якщо використовується проста відсоткова ставка, то нарощену суму позички визначають за такою формулою:

$$S = P + I = P(1 + ni), \quad (2.29)$$

де S — нарощена сума або величина кредиту разом з нарахованими відсотками;

P — початкова сума боргу, кредиту;

I — сума нарахованих відсотків, (дохід банку);
 i — ставка відсотків;
 n — кількість періодів нарахування відсотків або строк, на який надається кредит.

$$I = P \cdot i \cdot n = S - P. \quad (2.30)$$

2. Якщо ставка відсотків змінюється з часом, тоді формула нарощення за простою змінною ставкою розраховується таким чином:

$$S = P(1 + \sum_1^m n_k i_k), \quad (2.31)$$

де i_k — ставка простих відсотків для періоду k ;
 n_k — тривалість періоду k .

3. Як правило, прості відсотки використовуються в короткострокових фінансово-кредитних операціях, тобто коли строк кредиту не перевищує одного року. Якщо q — кількість днів користування грошима протягом року; K — кількість днів у році (база року), тоді строк користування грошима в роках n можна подати таким чином:

$$n = \frac{q}{K}. \quad (2.32)$$

Величини q та K можуть набувати різних числових значень.

Тут можливі три варіанти розрахунку відсотків:

а) звичайні відсотки з приблизною кількістю днів позички, коли q має приблизне значення, а $K = 360$ днів. Такий метод нарахування відсотків дістав назву *німецької методики* нарахування відсотків. Він використовується, коли не потрібно великої точності при нарахуванні відсотків;

б) комерційні відсотки, коли q точне, а K дорівнює 360 днів. Цей метод нарахування відсотків найчастіше застосовують при обліку векселів та інших операціях у комерційних банках. Цей метод нарахування відсотків іноді називають *банківським, або французьким*;

в) точні відсотки з точною кількістю днів позички, коли q точне, а $K = 365$ днів. Цей метод дає найточніші результати. На практиці цей метод дістав назву *англійський метод* нарахування відсотків.

Складні відсотки

У довгострокових фінансово-кредитних операціях, якщо відсотки не виплачуються відразу після їх нарахування, а приєднуються до суми боргу, для нарощення суми позички застосовуються *складні відсотки*. База для їх нарахування не залишається постійною, вона збільшується з кожним кроком у часі на величину приєднаних відсотків, нарахованих у попередньому періоді, а процес зростання початкової суми кредиту прискорюється.

1. Нарощена сума при нарахування складних відсотків визначається за формулою:

$$S = P(1 + i)^n, \quad (2.33)$$

де S — нарощена сума боргу (платежу);
 P — початкова сума боргу;
 i — складна відсоткова ставка,
 n — число періодів нарахування відсотків.

2. Якщо передбачаються зміни у часі, але застосовуються змінні ставки відсотків, то формула нарощення за складними відсотками матиме такий вигляд:

$$S = P (1 + i_1)^{n_1} (1 + i_2)^{n_2} \dots (1 + i_k)^{n_k}, \quad (2.34)$$

де i_1, i_2, \dots, i_k — послідовні значення ставок відсотків;
 n_1, n_2, \dots, n_k — періоди, протягом яких здійснюється нарахування за відповідними ставками.

3. У випадках, коли n не є цілим числом, тобто складається з цілої й дробової частин, нарощення визначається двома способами: за формулою нарощення складних відсотків і на основі змішаного методу, згідно з яким за ціле число років нараховуються складні відсотки, а за дробове — прості:

$$S = P (1 + i)^a (1 + bi), \quad (2.35)$$

де $n = a + b$, a — ціле число років, b — дробова частка року.

4. Як правило, прийнято капіталізувати відсотки не раз, а кілька разів на рік. Число разів нарахування відсотків на рік - m . Річна ставка відсотків, яка називається номінальною, позначається j . Тоді в кожному окремому періоді нараховується j/m — ставка відсотків. Нарощену суму визначають за формулою:

$$S = P (1 + j/m)^{mn}. \quad (2.36)$$

Факторинг — придбання банком права вимагати виплату за фінансовими зобов'язаннями, скупленими у різних осіб. Здебільшого банк купує дебіторські рахунки на поставлені товари чи надані послуги.

В основу факторингової операції покладено принцип придбання банком рахунків-фактур підприємства-постачальника за відвантажену продукцію, тобто передачу банку постачальником права вимагати платежі з покупця продукції. Плата за факторинг складається з плати за кредит та комісійної винагороди.

Овердрафт — короткостроковий кредит, що надається банком надійному підприємству понад залишок його коштів на поточному рахунку в межах заздалегідь обумовленої суми шляхом дебетування його рахунку. Овердрафт – це ме-

тод кредитування, за якого банк у межах узгодженого ліміту здійснює платежі за клієнта на суму, що перевищує залишок коштів на його поточному рахунку. Завдяки таким кредитам клієнти здійснюють поточні платежі, які тимчасово перевищують надходження коштів на розрахунковий рахунок. В результаті на рахунку позичальника виникає дебетове сальдо, яке й виражає суму його заборгованості перед банком. Із від'ємного залишку на рахунку банк стягує відсоток, як за звичайний кредит.

Лізинг – це кредит, який надається в товарній формі лізингодавцем (кредитор) лізингоотримувачу (позичальник).

До складу лізингових платежів включають:

- суму відшкодування вартості об'єкту лізингу, що амортизується, на строк, за який вноситься лізинговий платіж;
- сума, що сплачується лізингодавцеві як відсоток для придбання майна згідно з договором лізингу;
- платіж – винагорода лізингодавцеві за отримане в лізинг майно;
- відшкодування страхових платежів за договором страхування об'єкта лізингу, якщо об'єкт застраховано лізингодавцем;
- інші витрати лізингодавця, передбачені договором лізингу.

Тестові завдання

1. *Найбільш розповсюдженими формами кредиту є:*

- а) державний;
- б) банківський;
- в) міжнародний;
- г) лізинговий;
- д) комерційний.

2. *Кредит виконує такі функції:*

- а) перерозподіл грошових коштів з метою ефективного їхнього використання;
- б) формування грошових фондів;
- в) розподіл доходів і витрат;
- г) заміна готівкових грошей у платіжному обороті;
- д) контроль за цільовим використанням коштів.

3. *Позиковий капітал підприємств може формуватися за рахунок таких джерел...*

- а) банківські кредити;
- б) кошти, залучені в результаті емісії акцій;
- в) кошти, отримані в результаті рефінансування дебіторської заборгованості;
- г) комерційні кредити.

4. *Важливість дотримання оптимального співвідношення між власним капіталом підприємства і кредитами диктується такими обставинами:*

- а) необхідністю оновлення основних засобів;

- б) своєчасністю виплати заробітної плати;
- в) розширенням фінансових можливостей підприємства;
- г) неспроможністю платити надто великі борги;
- д) втратою довіри інвесторів;
- е) високим ризиком, що пов'язаний зі сплатою кредитів і процентів за них.

5. *Якісні критерії кредитоспроможності підприємств оцінюють на основі...*

- а) аналізу ситуації підприємства на ринку;
- б) оцінки ефективності менеджменту;
- в) аналізу фінансового стану;
- г) оцінки кредитного забезпечення;
- д) прогнозування Cash-flow.

6. *Які з наведених висловлювань, що характеризують потенційну платоспроможність позичальника, правильні?*

- а) головним показником потенційної платоспроможності є показник абсолютної ліквідності;
- б) коефіцієнт покриття характеризує спроможність підприємства негайно погасити свої поточні борги;
- в) показник робочого капіталу повинен бути завжди від'ємним;
- г) критерієм оцінки потенційної платоспроможності позичальника може бути прогнозний показник Cash-flow;
- д) коефіцієнт покриття необоротних активів довгостроковим капіталом показує рівень дотримання фінансової рівноваги підприємства у коротко- і довгостроковому періоді.

7. *Предметом іпотеки можуть бути...*

- а) земельна ділянка;
- б) транспортні засоби;
- в) цілісний майновий комплекс підприємства;
- г) структурний підрозділ підприємства;
- д) обладнання виробничого призначення.

8. *Комерційний кредит — це...*

- а) кредит, який може надаватися у товарній формі;
- б) форма фінансового кредиту;
- в) кредит, який виникає в результаті одержаних авансів у рахунок наступних поставок продукції;
- г) кредит, що може надаватися лише під заставу векселів;
- д) кредитні відносини, які можуть оформлятися векселем.

9. *Авальний кредит — це:*

- а) кредит, який надається банками у вигляді гарантійної послуги;
- б) офіційне повідомлення про виконання розрахункової послуги;
- в) різновид споживчого кредиту, де гарантами виступають члени колективу на засадах кругової поруки;
- г) кредит, який надається одним підприємством іншому.

10. *Консорціумний кредит — це:*

а) кредит, що надається великим об'єднанням підприємств для здійснення господарської діяльності;

б) кредит, що надається об'єднанням банків суб'єктам господарської діяльності;

в) кредит, що надається банком суб'єкту господарювання за умови, що вони обидва є членами того самого об'єднання.

11. Підприємство взяло кредит 500 тис. грн., який необхідно погасити на протязі 5 років щорічними рівними платежами. Плата за кредит визначається шляхом нарахування складних процентів за ставкою 10%. Визначте розмір щорічного платежу і загальну суму обслуговування кредиту.

а) $P = 150\,600$ грн., $S = 1\,000\,000$ грн.;

б) $P = 131\,891$ грн., $S = 805\,000$ грн.;

в) $P = 150\,600$ грн., $S = 805\,000$ грн.;

г) інший варіант.

12. Види лізингу:

а) фіксований і вільний;

б) поточний і депозитний;

в) фінансовий та оперативний;

г) пайовий, міжнародний, зворотній.

13. Факторинг — це:

а) купівля банком у клієнта права на вимогу боргу;

б) діяльність комерційного банку за дорученням;

в) посередництво в одержанні клієнтом боргу;

г) задача в оренду на тривалий строк предметів довгострокового користування.

14. До якого заходу придбання кредиту не передбачено:

а) придбання основних засобів;

б) фінансування сезонних робіт;

в) покриття збитків;

г) реалізацію інвестиційних проектів.

15. Бланковий кредит — це кредит, виданий...

а) під заставу цінних паперів;

б) із застосуванням підвищеної відсоткової ставки;

в) надійним позичальникам;

г) тільки в національній валюті України;

д) тільки під зобов'язання повернути кредит.

16. Овердрафт — це...

а) кредит, що надається у вигляді гарантійної послуги;

б) кредит, який надається в товарній формі;

в) короткостроковий кредит, що надається надійному підприємству понад залишок коштів на його рахунку;

г) кредит, що надається в іноземній валюті;

д) усі відповіді неправильні.

18. Кредитна послуга, що надається банком платнику за векселем у вигляді зобов'язання його оплати при неплатоспроможності платника – це:

- а) контокорентний кредит;
- б) акцептний кредит;
- в) авальний кредит;
- г) факторинг.

Задачі

Задача 1. Комерційний банк надав підприємству кредит в сумі 130 тис. грн. на один рік на таких умовах:

- 1) за перші 55 днів проста процентна ставка становитиме 15 %;
- 2) за слідуєчи 80 днів - 20 %;
- 3) за слідуєчи 125 днів - 22 %;
- 4) за слідуєчи 105 днів - 26 %.

Необхідно визначити яку суму потрібно повернути підприємству в банк.

Задача 2. Було отримано кредит в банку в сумі 10 тис. грн. під 30% річних. Для порівняння результатів потрібно розрахувати по формулам простих і складних відсотків значення нарощеної суми через слідуєчи періоди часу: 1 квартал; півроку; 1 рік; 2 роки. Потрібно зробити висновки яку ставку вигідно використовувати банку, а яку клієнту при строку кредиту до одного року і при строку кредиту більше одного року.

Задача 3. Фірма отримала кредит в розмірі 150 тис. грн., строком на два роки під 15% річних; нарахування відсотків проводиться поквартально. Визначити нарощувану суму, яку необхідно повернути при використанні складних відсотків. $K = 360$ днів.

Задача 4. Визначити період нарахування за який початковий капітал в розмірі 40 тис. грн. збільшиться до 65 тис. грн., якщо використовується проста відсоткова ставка 20% річних.

Задача 5. Визначити який спосіб кредитування є доцільним для підприємства, яке хоче отримати кредит в розмірі 80 тис. грн. на придбання сировини. Підприємство має дебіторську заборгованість в розмірі 160 тис. грн., середній термін її погашення – 30 днів.

Варіанти отримання коштів підприємством:

- 1) Банк викупає рахунки – фактури (дебіторську заборгованість). Плата за факторинг – 18% річних, комісійні банку – 3% від суми угоди.
- 2) Банк надає короткостроковий кредит на 4 місяці. Ставка за кредит – 25% річних.

Задача 6. Підприємство отримало обладнання по лізингу на суму 540 тис. грн. Термін лізингу – 2 роки. Норма амортизаційних відрахувань – 12% річних,

відсоток по кредиту – 24% річних; комісійна винагорода лізингодавця – 4% річних; розмір винагороди за додаткові послуги складає 8 тис. грн. Визначити розмір лізингового внеску та залишкову вартість обладнання, якщо лізингові внески сплачуються щоквартально рівними сумами на початку кожного кварталу.

Задача 7. Підприємство 1 червня поточного року уклало з банком договір на овердрафт в розмірі 30 тис. грн. терміном на 6 місяців. Відсоткова ставка за овердрафт становить 21% річних. На момент укладання договору залишок на рахунку підприємства становив 20 тис. грн. Визначити заборгованість підприємства перед банком через місяць, тобто станом на початок операційного дня 1 липня, якщо протягом місяця було здійснено такі операції:

- 4. 06. надійшли кошти за реалізовану продукцію в розмірі 8 тис. грн.;
- 15. 06. за грошовим чеком отримана готівка на заробітну плату на суму 25 тис. грн. і подані платіжні доручення на перерахування обов'язкових платежів із заробітної плати до бюджету на суму 7 тис. грн.;
- 25. 06. – подано до банку платіжне доручення на перерахування коштів постачальнику на суму 9 тис. грн.

Задача 8. Підприємство звернулось у банк із проханням викупити дебіторську заборгованість на суму 47000 грн. Плата за кредит 26% річних. Середній термін обертання коштів у розрахунках з покупцем 18 днів. Комісійна винагорода за факторингове обслуговування 4,5%. Розрахуйте плату за факторинг.

Задача 9. Підприємство планує отримати кредит в банку в сумі 250 тис. грн. під 25% річних. На який термін підприємство може взяти кредит, щоб сума, яка має бути повернута, не перевищувала 320 тис. грн.?

Задача 10. Комерційний кредит, надано підприємству на термін 9 місяців в розмірі 72 тис. грн. У векселі проставлена сума 76 тис. грн. Нарахування дисконту щоквартальне. Визначити облікову ставку.

Задача 11. Підприємство для розширення виробництва отримало кредит в банку на 80 тис. грн. під 25% річних терміном на 3 місяці. Підприємство кожного кварталу отримує виручку від реалізації продукції в розмірі 320 тис. грн. Собівартість реалізованої за квартал продукції з урахуванням відсотків за користування кредитом дорівнює 192 тис. грн. Витрати на реалізацію продукції за квартал складають 8 тис. грн. Підприємство є платником ПДВ, пільг з податку на прибуток немає. Визначити термін окупності кредиту.

Задача 12. Лізингодавець передає обладнання лізингоотримувачу терміном на 6 років на умовах фінансового лізингу. Вартість обладнання 600 тис. грн., річна норма амортизації – 15%. Додаткові послуги лізингодавця, передбачені договором лізингу – 12 тис. грн., розмір щорічної маржі лізингодавця – 5%, щорічного страхового платежу – 2%. Визначити суму лізингової плати за весь термін угоди.

Ситуації для обговорення

1. Надайте характеристику основним видам банківського кредиту.
2. У чому полягає сутність банківського кредитування за кредитною лінією?
3. Назвіть спільні риси та розкрийте відмінності акцептного й авального кредиту.
4. Охарактеризуйте основні етапи оформлення кредитної угоди. Які обов'язкові умови необхідно врахувати при отриманні кредиту?
5. Які основні зобов'язання сторін кредитного договору?
6. Які особливості вексельного кредиту?
7. Що таке кредитоспроможність підприємства?
8. Які групи показників враховуються під час оцінки фінансового стану підприємства-позичальника?
9. Як оцінюється ефективність використання позичальниками кредитних коштів?
10. Як здійснюється погашення кредиту? Які способи погашення банківського кредиту найвигідніші для підприємства?

2.8 Фінансове забезпечення відтворення основних засобів

Питання для обговорення

- 1 Фінансове забезпечення відтворення основних засобів.
- 2 Знос та амортизація основних засобів.
- 3 Капіталовкладення: сутність, склад, джерела їх фінансування.
- 4 Фінансове забезпечення ремонту основних засобів.
- 5 Показники стану та ефективності використання основних засобів підприємства.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Методи нарахування амортизації.
2. Переваги і недоліки різних методів амортизації.
3. Амортизаційна політика, як складова частина фінансової політики підприємства.
4. Оптимізація складу необоротних активів підприємства та їх оцінка.
5. Ефективність політики фінансування необоротних активів.
6. Фінансування витрат на поліпшення основних засобів.

Тестові завдання

1. Амортизація — це ...

- a) процес поступового перенесення вартості основних засобів і нематеріальних активів з урахуванням витрат на їх придбання, виготовлення або поліп-

шення;

- б) поступове перенесення вартості зносу на витрати виробництва;
- в) заміна основних засобів внаслідок впровадження нових, більш прогресивних машин;
- г) немає правильної відповіді.

2. *Методом нарахування амортизаційних відрахувань, за яким ліквідаційна вартість об'єкта не впливає на річну норму та суму амортизації, — є...*

- а) прямолінійний;
- б) виробничий;
- в) кумулятивний;
- г) прискореного зменшення залишкової вартості.

3. *Показник, який визначає у вартісному вираженні кількість виробленої продукції на одну гривню основних засобів, називається:*

- а) фондомісткість;
- б) фондвіддача;
- в) фондоозброєність;
- г) рентабельність.

4. *Ознаками основних засобів підприємства як економічної категорії є:*

- а) функціонують у сфері матеріального виробництва;
- б) використовуються у виробничому процесі більше одного року;
- в) переносять свою вартість на готову продукцію за один виробничий цикл;
- г) у процесі експлуатації змінюють свою форму і розміри;
- д) піддаються амортизації;
- е) втрачають вартість.

5. *Облік основних засобів здійснюється у таких формах:*

- а) вартісній;
- б) трудовій;
- в) натуральній;
- г) умовно-натуральній;
- д) порівняльній.

6. *Первісна вартість основних засобів - це:*

- а) ринкова вартість на момент оцінки;
- б) фактична вартість на момент придбання і взяття на баланс;
- в) вартість основних засобів після їх переоцінки;
- г) початкова вартість основних засобів, що вибувають з експлуатації.

7. *Визначте з перелічених ті витрати, які включаються до первісної вартості основних засобів:*

- а) витрати на експертну оцінку вартості основних засобів;
- б) витрати на демонтаж обладнання;
- в) ціна придбання об'єкта основних засобів;
- г) витрати на монтаж і налагодження основних засобів;
- д) витрати на ремонт основних засобів.

8. *Залишкова вартість основних засобів може бути визначена як різниця між:*

- а) початковою і ліквідаційною вартістю;
- б) реальною вартістю і сумою зношення;
- в) первісною вартістю і сумою зношення;
- г) відновною вартістю і сумою зношення;
- д) відновною і справедливою вартістю;
- е) повною вартістю і сумою амортизації.

9. *Фізичне зношування основних засобів можна визначити як:*

- а) втрата основними засобами своїх споживчих властивостей;
- б) списання основних засобів за ліквідаційною вартістю;
- в) вихід з ладу окремих вузлів у результаті експлуатації основних засобів;
- г) втрата основними засобами початкових властивостей у результаті дії зовнішнього середовища;
- д) заміна старих основних засобів новими.

10. *Процес амортизації основних засобів можна охарактеризувати як:*

- а) вихід з ладу окремих об'єктів основних засобів підприємства;
- б) втрата основними засобами своїх початкових форм, розмірів, властивостей;
- в) перенесення вартості основних засобів на вартість новоствореної продукції;
- г) відшкодування витрат на ремонт основних засобів з прибутку підприємства;
- д) списання протягом кількох років експлуатації балансової вартості основних засобів.

11. *Витрати на поточний ремонт основних засобів відшкодовуються за рахунок:*

- а) собівартості продукції;
- б) прибутку підприємства;
- в) резервного фонду підприємства;
- г) державного резервного фонду;
- д) страхового фонду підприємства.

12. *За участю у виробничому процесі основні виробничі засоби поділяються на:*

- а) власні та орендовані;
- б) пасивні й активні;
- в) виробничі й невиробничі;
- г) діяльні та бездіяльні.

13. *Середньорічна вартість основних виробничих засобів підприємства розраховується на основі...*

- а) величини власних основних засобів за первісною вартістю;
- б) величини власних чи орендованих основних засобів за первісною чи відновною вартістю;
- в) величини власних основних засобів за залишковою вартістю;
- г) величини наявних основних засобів за справедливою вартістю;
- д) немає правильної відповіді.

14. *Капітальні вкладення – це:*

- а) витрати на розширене відтворення основних засобів;
- б) витрати на розширення та реконструкцію діючих виробництв;
- в) витрати на створення нових, реконструкцію й технічне переозброєння діючих основних засобів;
- г) витрати на придбання нових основних засобів і капітальний ремонт діючих основних засобів.

15 Які переваги оренди основних засобів у порівнянні з придбанням їх у власність, можна виділити:

- а) скорочує тривалість експлуатації основних засобів;
- б) збільшує суму прибутку без придбання основних засобів у власність;
- в) зменшує суму податку на прибуток;
- г) зменшує потребу у власних фінансових ресурсах для придбання основних засобів;
- д) уможлиблює збільшення балансової вартості основних засобів, прискорює відтворювальні процес основних засобів.

Задачі

Задача 1. Розрахувати середньорічну вартість основних засобів та показники забезпечення підприємства основними засобами за такими даними:

- вартість основних засобів на початок року – 190 тис. грн. У червні введено основних засобів на суму 31 тис. грн., а у жовтні вибуло основних засобів на суму 16 тис. грн.;
- сума нарахованого зносу – 42,6 тис. грн.;
- вартість майна підприємства – 620 тис. грн.;
- вартість виробленої продукції – 384 тис. грн.;
- середньоспискова чисельність працюючих – 20 тис. осіб.

Проаналізувати отримані показники.

Задача 2. Визначте коефіцієнт оновлення основних засобів підприємства, якщо вартість основних засобів на початок року складає 300 тис. грн., коефіцієнт вибуття дорівнює 0,18, а приріст основних засобів в звітному році складає 28 тис. грн. Зробити висновки.

Задача 3. Повна вартість основних засобів підприємства становила 60 тис. грн., а за відрахуванням зношеності – 40 тис. грн. Протягом року було введено в березні в дію нових основних засобів на 11 тис. грн. Вибуття основних засобів внаслідок зносу за повною вартістю було в липні на суму 6 тис. грн. Залишкова вартість вибулих основних засобів складає – 0,6 тис. грн. Сума нарахованої амортизації за рік – 6,5 тис. грн. Визначити наявність основних засобів на кінець року за повною і залишковою вартістю; показники, що характеризують стан основних засобів на початок і кінець року та показники руху основних засобів. Зробити висновки.

Задача 4. В січні поточного року підприємство придбало комп'ютери, на суму 55 тис. грн. з очікуваним терміном експлуатації 5 років. Сума коштів, яку очікує отримати підприємство від продажу комп'ютерів після закінчення п'ятирічного терміну їхньої експлуатації 6,1 тис. грн. Необхідно визначити річну суму нарахованої амортизації прямолінійним методом, методом зменшення залишкової вартості, кумулятивним методом за весь період експлуатації комп'ютерів і заповнити таблицю:

Рік корисної експлуатації	Залишкова вартість на початок року	Норма амортизації, %	Річна сума амортизації	Сума зносу з початку експлуатації	Залишкова вартість

Задача 5. Підприємство планує закупити обладнання на суму 2370 тис. грн. Собівартість виробництва продукції на даному обладнанні складе 1066,5 тис. грн., виручка від реалізації продукції в оптових цінах 1311,7 тис. грн. Термін експлуатації обладнання 7 років. Облікова ставка НБУ – 7,5% річних. Визначити доцільність даного проекту.

Ситуації для обговорення

1. Які фактори повинно враховувати підприємство у разі визначення терміну корисного використання основних засобів?
2. Які існують джерела фінансування ремонту основних засобів?
3. Чи вірним буде висловлювання: "Основний капітал і основні засоби це тотожні поняття". Обґрунтуйте свою відповідь.
4. Як визначаються суми амортизаційних відрахувань звітного періоду?

2.9 Оцінка фінансового стану підприємства

Питання для обговорення

1. Сутність, види та методи фінансового аналізу підприємства.
2. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану підприємства.
3. Прийоми аналізу фінансового стану підприємства.
4. Горизонтальний та вертикальний аналіз балансу підприємства.
5. Показники ліквідності та платоспроможності, методика їх визначення.
6. Показники ділової активності підприємства їх оцінка.
7. Система показників фінансової стійкості підприємства.
8. Аналіз показників рентабельності підприємства.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Оперативна і поточна фінансова робота на підприємстві.
2. Методи фінансового аналізу.
3. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства.
4. Фінансовий стан підприємств України: дійсність та перспективи.

Тестові завдання

1. Які показники належать до групи показників ліквідності та платоспроможності?

- а) маневреність власних оборотних коштів;
- б) коефіцієнт концентрації залученого капіталу;
- в) частка виробничих запасів у активах;
- г) заборгованість кредиторам;
- д) коефіцієнт покриття.

2. Більш повільна оборотність дебіторської заборгованості покупців у порівнянні з кредиторською заборгованістю постачальникам при зменшенні виручки від реалізації у плановому періоді призводить до:

- а) недостачі у джерелах фінансування приросту оборотних активів;
- б) зниження платоспроможності;
- в) зниження прибутку.

3. Фінансовий стан підприємства залежить від:

- а) фінансової політики підприємства;
- б) результатів виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності підприємства;
- в) ефективності використання фінансових ресурсів;
- г) реалізації продукції.

4. Фінансовий стан підприємства – це:

- а) комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин;
- б) вкладення тимчасово вільних коштів у цінні папери, статутні капітали інших підприємств;
- в) використання різних прийомів і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємства;
- г) нема вірної відповіді.

5. Основними завданнями аналізу фінансового стану є:

- а) дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- б) визначення ефективності використання фінансових ресурсів;
- в) аналіз бухгалтерської звітності;
- г) оцінка зовнішнього середовища підприємства.

6. Особливостями зовнішнього фінансового аналізу є:

- а) орієнтація аналізу на публічну, зовнішню звітність підприємства;
- б) множинність об'єктів-користувачів;

- в) зовнішній предмет дослідження;
- г) 1 і 2 відповіді вірні.

7. Основним змістом зовнішнього фінансового аналізу є:

- а) аналіз ефективності використання залученого капіталу;
- б) економічна діагностика фінансового стану підприємства;
- в) аналіз питань, визначених зовнішніми користувачами;
- г) 1 і 2 відповіді вірні.

8. Основним змістом внутрішнього фінансового аналізу є:

- а) аналіз майна підприємства;
- б) оцінка ділової активності підприємства;
- в) аналіз кредитоспроможності підприємства;
- г) всі відповіді вірні.

9. Предметом фінансового аналізу підприємства є:

- а) фінансові ресурси підприємства, їх формування та використання;
- б) майно та капітал підприємства;
- в) основні та оборотні кошти підприємства;
- г) фінанси підприємства.

10. До неформалізованих методів фінансового аналізу належать:

- а) балансовий метод;
- б) психологічний;
- в) метод арифметичних різниць;
- г) метод відносних чисел.

11. До формалізованих методів фінансового аналізу належать:

- а) метод ланцюгових підстановок;
- б) метод арифметичних різниць;
- в) метод відсоткових чисел;
- г) всі відповіді вірні.

12. До головних показників, які характеризують структуру капіталу та фінансову незалежність підприємства відносять:

- а) коефіцієнт автономії;
- б) коефіцієнт покриття;
- в) показник абсолютної ліквідності;
- г) показник фінансового ризику.

13. Фінансова стійкість – це:

- а) характеристика стану фінансової діяльності підприємства, відповідно до якого потреба в збільшенні обсягу активів останнього балансується можливостями підприємства щодо формування його фінансових ресурсів;
- б) спроможність підприємства забезпечити фінансову діяльність за рахунок власних коштів, не допускаючи невикористаної кредиторської заборгованості;
- в) здатність підприємства швидко продати активи й одержати гроші для оплати власних зобов'язань.

14. Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначається:

- а) оборотних активів до поточних зобов'язань;
- б) співвідношенням грошових коштів до поточних зобов'язань;

- в) множенням оборотних активів на поточні зобов'язання;
- г) співвідношенням оборотних активів за вирахуванням запасів до поточних зобов'язань.

15. *Коефіцієнт фінансової незалежності визначається:*

- а) співвідношенням власного капіталу до поточних зобов'язань;
- б) співвідношенням власного капіталу до всієї суми капіталу;
- в) оборотних активів до власного капіталу;
- г) співвідношенням власного капіталу до оборотних активів.

16. *Чистий робочий капітал підприємства визначається як:*

- а) різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями;
- б) різниця між сукупним капіталом та необоротними активами;
- в) різниця між сукупним капіталом та власним капіталом;
- г) різниця між власним капіталом та оборотними активами.

17. *Коефіцієнт покриття належить до групи показників:*

- а) ділової активності;
- б) ліквідності й платоспроможності;
- г) фінансової стійкості та стабільності;
- г) фінансової незалежності та структури капіталу;
- д) ринкової активності.

18. *Показники ліквідності й платоспроможності:*

- а) характеризують структуру капіталу підприємства та його залежність від зовнішніх інвесторів і кредиторів;
- б) дозволяють оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої кошти;
- в) характеризують положення підприємства на ринку цінних паперів;
- г) відображають можливість підприємства своєчасно розрахуватись за своїми борговими зобов'язаннями;
- д) дозволяють оцінити прибутковість діяльності підприємства.

19. *Ліквідність активу характеризує:*

- а) кількість оборотів активів підприємства за період;
- б) грошову віддачу 1 грн., вкладеної в активи підприємства;
- в) здатність активу швидко трансформуватись у грошові кошти;
- г) правильна відповідь відсутня.

20. *Звіт, який відображає надходження і видатки грошових коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді має назву:*

- а) звіт про фінансові результати;
- б) звіт про рух грошових коштів;
- в) виписки з банку.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

На основі фінансової звітності підприємства провести оцінку його фінансового стану за останні 2 роки. Оцінка фінансового стану включає проведення вертикального і горизонтального аналізу балансу (порівняльно аналітичний ба-

ланс), оцінку ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності і ділової активності підприємства. За результатами аналізу зробити обґрунтовані висновки і розробити заходи щодо покращення фінансового стану підприємства. Фінансову звітність підприємства ("Баланс" і "Звіт про фінансові результати") необхідно для проведення аналізу, студенти знаходять самостійно або беруть у викладача кафедри фінансів.

Задачі

Задача 1. Керівництво підприємства занепокоєне зниженням прибутковості підприємства і отриманням збитку у звітному періоді. Необхідно обґрунтувати значущість розв'язання даної задачі для підприємства. Провести аналіз прибутку та рентабельності підприємства. Визначити можливі фактори, які вплинули на його зміну. Зробити належні висновки і розробити пропозиції спрямовані на збільшення прибутковості підприємства. Інформаційним забезпеченням задачі є баланс підприємства і звіт про фінансові результати, які наведені в додатках А і Б.

Задача 2. Керівництво підприємства висловило занепокоєння з приводу погіршення фінансового стану підприємства. Необхідно:

- проаналізувати і оцінити динаміку структури майна підприємства та джерел його фінансування;
- проаналізувати показники платоспроможності та ліквідності підприємства;
- визначити фінансову стійкість підприємства;
- розрахувати і проаналізувати показники прибутковості підприємства;
- зробити відповідні висновки і запропонувати заходи щодо покращення фінансового стану підприємства.

Інформаційним забезпеченням задачі є баланс підприємства і звіт про фінансові результати, які наведені в додатках В і Г.

Ситуації для обговорення

1. Чи вірним буде таке висловлювання: "Підприємство, у якого на рахунок багато грошей, є фінансово стійким". Обґрунтуйте свою відповідь.
2. Які служби підприємства здійснюють оцінку його фінансового стану ?
3. Чи існує різниця між поняттями "ліквідність підприємства", "платоспроможність підприємства", "фінансова стійкість підприємства"? Обґрунтуйте свою відповідь.
4. Як характеризується діяльність підприємства, у якого динаміка коефіцієнтів швидкої та поточної ліквідності є кращою за динаміку коефіцієнта абсолютної ліквідності?
5. Які резерви зростання фінансової незалежності підприємства Ви знаєте?
6. Чи існує різниця між поняттями прибутковості та рентабельності?
7. Які існують резерви підвищення рентабельності підприємства ?

8. Які показники застосовують для оцінки ділової активності підприємства?

9. Які заходи повинно вжити підприємство для підвищення ліквідності та платоспроможності?

10. Що розуміють під горизонтальним і вертикальним аналізом фінансового стану?

2.10 Фінансове планування на підприємствах

Питання для обговорення

1. Зміст, завдання і методи фінансового планування на підприємстві.
2. Фінансовий план та порядок його складання.
3. Значення і зміст оперативного фінансового планування.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Сутність стратегічного і поточного фінансового планування.
2. Особливості складання фінансового плану приватних і державних підприємств.
3. Види бюджетів підприємства. Підходи до складання бюджетів.
4. Платіжний календар підприємства, методика його складання.
5. Зарубіжний досвід фінансового планування

Тестові завдання

1. Виберіть вірне твердження «Фінансове планування - це»:

- а) процес визначення обсягу фінансових ресурсів за джерелами формування і напрямками їх цільового використання;
- б) документ, який показує доходи і витрати грошових коштів підприємства в плановому періоді;
- в) готова продукція на складі та відвантажена;
- г) кошти на рахунках у банках і в розрахунках, дебіторська заборгованість.

2. Перспективний фінансовий план – це:

- а) прогнозні фінансові показники, розроблені на підставі перспективних цілей розвитку підприємства;
- б) здатність юридичної чи фізичної особи своєчасно й повністю виконати свої платіжні зобов'язання;
- в) розробка фінансової стратегії підприємства та прогнозування його фінансової діяльності;
- г) розрахунковий документ, який містить доручення власника банківського рахунку переказати відповідну суму на рахунок отримувача коштів.

3. Основними завданнями фінансового планування на підприємстві є:

- а) забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності необхідними фінансовими ресурсами;

б) установлення раціональних фінансових відносин із суб'єктами господарювання, банками, страховими компаніями;

в) здійснення контролю за утворенням та використанням платіжних засобів;

г) всі відповіді вірні.

4. *Фінансове планування дає змогу розв'язати такі конкретні питання:*

а) які грошові кошти може мати підприємство в своєму розпорядженні;

б) які джерела їх надходження;

в) яку продукцію виготовляти;

г) 1 і 2 відповіді вірні.

5. *Оперативний фінансовий план – це:*

а) план поточних грошових надходжень та грошових витрат, складені на короткий проміжок часу;

б) Прогнозні фінансові показники, розроблені на підставі перспективних цілей розвитку підприємства;

в) матеріальні цінності, що використовуються підприємством понад один календарний рік із дня введення їх в експлуатацію;

г) нема вірної відповіді.

6. *Що таке бюджет виробництва?*

а) це бюджет затрат на заробітну плату виробничого персоналу;

б) відображає обсяг усіх витрат, пов'язаних з управлінням та обслуговуванням виробництва, забезпеченням необхідних умов функціонування технологічного обладнання, освітлення, опалення будівель та іншими затратами;

в) виробнича програма підприємства, яка визначає заплановані номенклатуру і обсяг виробництва продукції у бюджетному періоді в натуральних показниках;

г) немає правильної відповіді.

7. *Фінансова стратегія підприємства забезпечує:*

а) формування та ефективного використання фінансових ресурсів;

б) виявлення найефективніших напрямків інвестування та зосередження фінансових ресурсів на цих напрямках;

в) відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям підприємства;

г) всі відповіді вірні.

8. *Завданням фінансової стратегії є:*

а) визначення способів проведення успішної фінансової стратегії та використання фінансових можливостей;

б) фінансове забезпечення операційної та інвестиційної діяльності на перспективу;

в) розробка способів виходу із кризового стану та методів управління за умов кризового стану підприємства;

г) всі відповіді вірні.

9. *Бізнес-план має:*

а) розкривати принципи та методи керівництва підприємства;

- б) показати перспективи розвитку підприємства інвесторам та кредиторам;
- в) не мати жодних характеристик майбутнього підприємства;
- г) 1 і 2 відповіді вірні.

10. *Платіжний календар дає можливість фінансовим службам підприємства забезпечити:*

- а) оперативне фінансування;
- б) інвестиційне фінансування;
- в) кредитами;
- г) нема правильної відповіді.

11. *Відправною точкою під час бюджетування є...*

- а) бюджет продажу;
- б) бюджет виробництва;
- в) бюджет ресурсів за умови їх обмеженості;
- г) бюджет прибутків і збитків;
- д) правильної відповіді немає.

12. *Фінансовий план підприємства складається для:*

- а) розробки фінансової стратегії підприємства;
- б) прогнозування чисельності працюючих на перспективу;
- в) узгодження доходів із витратами у плановому періоді;
- г) визначення прогнозованої суми податків, що мають бути сплачені в плановому році;
- д) удосконалення галузевої структури виробництва.

13. *Бюджет продажів – це...*

- а) *бюджет, що містить інформацію про запланований обсяг продажів, ціну і очікуваний дохід від реалізації кожного виду продукції;*
- б) виробнича програма підприємства, яка визначає заплановані номенклатуру і обсяг виробництва продукції у бюджетному періоді в натуральних показниках;
- в) визначає кількість матеріалів, необхідних для виробництва запланованого обсягу продукції і кількість матеріалів, які необхідно закупити протягом запланованого періоду;
- г) всі відповіді вірні.

14. *Який з перерахованих бюджетів являє собою прогноз майбутніх доходів і є основою для всіх інших бюджетів підприємства:*

- а) бюджет продажів;
- б) бюджет виробництва;
- в) бюджет прибутків і збитків;
- г) бюджет загальногосподарських витрат.

15. *У фінансовому плануванні не застосовуються методи:*

- а) нормативний;
- б) балансовий;
- в) податковий;
- г) розрахунково-аналітичний.

Задачі

Задача 1. На основі агрегованого балансу на кінець періоду, що наведений в таблиці 2.9, скласти прогнозний баланс, розрахувати потребу в зовнішньому фінансуванні і розробити план залучення кредитних ресурсів (у разі необхідності). Фактична виручка від реалізації підприємства складає 300 000 грн. Планується збільшення виручки на 20%. Для забезпечення запланованого обсягу реалізації необхідні додаткові інвестиції в основні засоби. Планується, що вартість основних засобів повинна зрости на 10%. Чиста рентабельність продажів складає 5%, норма розподілення чистого прибутку на дивіденди - 50%.

Таблиця 2.9 - Агрегований баланс підприємства, грн..

Актив	Сума	Пасив	Сума
Необоротні активи	120 000	Статутний капітал	140 000
Оборотні активи	80 000	Непокриті збитки	5 000
		Резервний капітал	
		Довгострокові зобов'язання і забезпечення	5 000
		Поточні зобов'язання і забезпечення	50 000
БАЛАНС	200 000	БАЛАНС	200 000

Задача 2. Агрегований баланс підприємства на початок року наведений в таблиці 2.10. У поточному році підприємство планує збільшити обсяг реалізації продукції у 1,6 рази. За рахунок прибутку планується збільшення суми власного капіталу на 30 тис. грн.. Як відіб'ється на ліквідності підприємства зростання обсягу реалізації за такими умовами:

- додаткові інвестиції в основні засоби не заплановані;
- умови постачання сировиною і матеріалами, а також порядок розрахунків з постачальниками не змінилися;
- умови реалізації продукції і розрахунків з покупцями залишилися незмінними.

Таблиця 2.10 – Агрегований баланс підприємства, тис. грн.

Актив	На початок року
1. Необоротні активи	
Нематеріальні активи	
Основні засоби	700
Довгострокові фінансові інвестиції	
Усього за розділом 1	700
2. Оборотні активи	
Запаси	420
Дебіторська заборгованість	230
Гроші та їх еквіваленти:	60

Продовження таблиці 2.10

Інші оборотні активи	10
Усього за розділом 2	720
Баланс	1420
Пасив	
1. Власний капітал	
Зареєстрований капітал	500
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	150
Усього за розділом 1	650
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	
Довгострокові кредити банків	
Усього за розділом 2	
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	
Короткострокові кредити банків	200
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	410
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	68
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	40
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	52
Усього за розділом 3	770
Баланс	1420

Задача 3. На основі агрегованого балансу на кінець року, що наведений в таблиці 2.11, скласти прогнозний баланс підприємства. Планується збільшення виручки на 16% і зменшення збитків на 5 тис. грн. Підприємством планується в середині року продати обладнання на 30 тис. грн. У підприємства є основні засоби 1 і 3 групи. Їх відношення складає 1 : 2. Визначити додатково необхідні фонди і розподілити їх між балансуючими статтями.

Таблиця 2.11 - Агрегований баланс підприємства, тис. грн.

Актив	На кінець року
Основні засоби	46,4
первісна вартість	80,5
знос	34,1
Запаси	23,3
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	14,4
Дебіторська заборгованість за розрахунками	6,7
Гроші та їх еквіваленти	3,1
Баланс	93,9

Пасив	
Зареєстрований капітал	34,5
Додатковий капітал	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	(8)
Короткострокові кредити банку	25,0
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	23,8
Поточна кредиторська заборгованість	18,6
Баланс	93,9

Ситуації для обговорення

1. У чому суть і завдання фінансового планування на підприємстві?
2. Що є метою стратегічного, поточного та оперативного фінансового планування?
3. У чому полягає відмінність між поточним і оперативним фінансовим плануванням?
4. В якій послідовності розробляються операційні бюджети підприємства?
5. Які види бюджетів входять до складу фінансових бюджетів?
6. Які етапи розробки фінансової стратегії підприємства Ви знаєте?
7. Які бюджети входять до групи операційних бюджетів?
8. Що відображає кошторис доходів і витрат та кошторис капітальних витрат?
9. Що таке платіжний календар та основне його призначення?
10. Як здійснюється контроль виконання бюджету?

2.11 Фінансова санація та банкрутство підприємств

Питання для обговорення

1. Причини виникнення і види банкрутства підприємств.
2. Економічна сутність санації та порядок її проведення.
3. Фінансові джерела санації підприємств.
4. Економіко-правові аспекти санації і банкрутства суб'єктів господарювання.
5. Ліквідація підприємств-банкрутів.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Причини виникнення фінансової кризи на підприємстві.
2. Методи діагностики ймовірності банкрутства та проблеми їх застосування в українській економіці.
3. Система механізмів стабілізації підприємства при загрозі банкрутства.
4. Санація шляхом реорганізації підприємства – можливості і проблеми.

5. Антикризова політика підприємства.
6. Фінансова реструктуризація в системі заходів фінансового оздоровлення підприємств.

Тестові завдання

1. Банкрутство підприємства - це:

- а) визнана господарським судом нездатність підприємства забезпечити прибуткову роботу;
- б) визнана господарським судом нездатність боржника відновити свою платоспроможність і задовольнити вимоги кредиторів не інакше, як через ліквідаційну процедуру;
- в) визнана кредиторами нездатність підприємства розрахуватися зі своїми боргами;
- г) визнана вищим керівництвом підприємства неспроможність вести виробничо-господарську діяльність;
- д) визнана ліквідаційною комісією черговість сплати боргів.

2. Зовнішніми чинниками банкрутства можуть бути:

- а) нераціональна організаційна структура підприємства;
- б) недостатній рівень організації виробництва;
- в) брак довготермінового інвестування;
- г) високий рівень інфляції;
- д) нестабільний стан світової фінансової системи;
- е) збільшення кредиторської і дебіторської заборгованості;
- ж) недосконалість законодавства;
- з) несприятлива митна політика;
- и) кризові явища в інвестиційній політиці.

3. До внутрішніх чинників банкрутства можна віднести:

- а) політична нестабільність суспільства;
- б) недосконала організаційна структура управління;
- в) недосконалість механізму ціноутворення;
- г) недосконале стратегічне планування;
- д) необґрунтована економічна політика уряду;
- е) утримання зайвих робочих місць;
- ж) низький технічний рівень виробництва.

4. Фіктивне банкрутство - це:

- а) приховування грошових коштів шляхом здійснення ряду економічних операцій;
- б) інформування постачальників про нестачу грошових коштів на рахунок для оплати партії товару;
- в) свідомо неправдиве оголошення про неплатоспроможність підприємства для одержання у кредиторів відстрочки платежів або списання частини боргів;
- г) свідомо неправдиве відображення в декларації про доходи розмірів одержаних грошових коштів.

ржаних прибутків з метою уникнення сплати податків.

5. Величина індексу Альтмана вказує на:

- а) суму заборгованості;
- б) зміну платоспроможності;
- в) ймовірність банкрутства;
- г) величину ліквідаційної маси;
- д) рентабельність активів.

6. Щодо підприємства-боржника можуть застосовуватись такі судові процедури:

- а) передача майна боржника кредитору, якому заборговані найбільші суми;
- б) розпорядження майном боржника;
- в) укладення угоди про поруку між боржником і банківською установою;
- г) санація боржника;
- д) ліквідація банкрута.

7. Ліквідація підприємства може відбутися з таких причин:

- а) вартість цінних паперів боржника зростає;
- б) вартість майна боржника знецінюється;
- в) припинилось довгострокове інвестування підприємства;
- г) відсутні заяви про проведення реструктуризації або санації;
- д) у структурі кредитних ресурсів переважають короткострокові кредити;
- е) кредитор не схвалив жодного плану реструктуризації або санації;
- ж) скоротився попит на продукцію і підприємство втратило значну частину своїх ринків.

8. Кошти, одержані від реалізації майна банкрута, в першу чергу направляються на задоволення:

- а) вимог щодо оплати податків і зборів;
- б) вимог, забезпечених заставою;
- в) виплати щодо заборгованості із заробітної плати працівникам підприємства-банкрута;
- г) витрат, пов'язаних із провадженням справи у суді та роботою ліквідаційної комісії;
- д) вимог щодо повернення внесків працівників підприємства у вигляді придбання акцій;
- е) вимог кредиторів, не забезпечених заставою.

9. Знайдіть вірне твердження «Санація підприємств – це»:

- а) надання підприємству зовнішньої фінансової допомоги;
- б) те саме, що і реструктуризація;
- в) система заходів фінансового характеру;
- г) задоволення вимог кредиторів та виконання зобов'язань перед бюджетом;
- д) сукупність усіх заходів, які здатні забезпечити фінансове оздоровлення підприємства.

10. *Фінансова санація включає:*

- а) реструктуризацію заборгованості;
- б) реалізацію соціального плану;
- в) призначення тимчасової адміністрації;
- г) рефінансування дебіторської заборгованості;
- д) технічне переобладнання підприємства.

11. *Реструктуризація підприємства - це:*

- а) процес реалізацій організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових і технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства;
- б) процес організаційної перебудови підприємства з метою скорочення чисельності управлінського персоналу і зниження накладних витрат;
- в) комплекс заходів щодо проектування, підготовки до впровадження і серійного випуску нових видів конкурентоспроможної продукції;
- г) об'єднання в компанію невеликих підприємств, які випускають однотипну продукцію;

12. *Процес організації фінансової санації складається з:*

- а) розробка санаційної концепції та плану санації;
- б) проведення санаційного аудиту;
- в) управління санацією;
- г) всі відповіді вірні.

13. *Проведення фінансової санації може бути ініційовано:*

- а) вищестоящою організацією;
- б) керівництвом підприємства-боржника;
- в) власниками підприємства-боржника;
- г) податковою інспекцією;
- д) усі відповіді правильні.

14. *Відповідно до моделі Альтмана за умов зниження коефіцієнта співвідношення власного та позикового капіталу вірогідність банкрутства:*

- а) зростає;
- б) зменшується;
- в) залишається без змін;
- г) для інтегральної оцінки вірогідності банкрутства за моделлю Альтмана означений показник не використовують.

15. *Метою санації підприємства є:*

- а) розрахунок з кредиторами та закриття справи про банкрутство;
- б) ліквідація чи попередження загрози банкрутства, забезпечення найбільш ефективного використання потенціалу з метою адаптації підприємств до нових умов господарювання та створення передумов для відновлення конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі;
- в) збереження зовнішніх умов для успішної діяльності підприємства;
- г) формування фінансових ресурсів для здійснення інноваційної діяльності.

16. *Власники підприємства можуть фінансувати санацію у таких формах:*

- а) надання позик;

- б) відстрочення або відмова від винагороди за виробничі результати;
- в) внески на збільшення статутного капіталу;
- г) трансформація власності у борг;
- д) цільові внески на безповоротній основі.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

На основі фінансової звітності підприємства провести оцінку ймовірності його банкрутства, використовуючи моделі Альтмана, Чессера, Таффлера, Ліса, Спрінгейта та ін. За результатами аналізу зробити обґрунтовані висновки, вказати проблеми виявлені у фінансовому становищі підприємства і розробити заходи щодо зменшення ймовірності його банкрутства. У разі зростання вірогідності банкрутства оцінити реальність можливого відновлення платоспроможності протягом шести місяців.

Фінансову звітність підприємства ("Баланс", "Звіт про фінансові результати") необхідну для проведення аналізу, студенти знаходять самостійно або беруть у викладача кафедри фінансів.

Задачі

Задача 1. Згідно з фінансовою звітністю підприємства сума виробничих запасів в поточному році складає 426,9 тис. грн.; дебіторська заборгованість 663,2 тис. грн.; активи підприємства 2891,4 тис. грн.; нерозподілений прибуток 869,4 тис. грн.; виручка від реалізації продукції 13517,5 тис. грн.; собівартість реалізованої продукції 9783,1 тис. грн.; ринкова вартість акцій 968 тис. грн. Визначити вірогідність банкрутства підприємства на основі моделі Альтмана.

Задача 2. Визначити ймовірність банкрутства підприємства використовуючи модель Ліса, якщо відомі такі дані: сума активів підприємства складає 14879,2 тис. грн.; розмір оборотного капіталу 9240,5 тис. грн.; виручка від реалізації 79516,6 тис. грн.; собівартість реалізованої продукції 62649,8 тис. грн.; нерозподілений прибуток 3408,5 тис. грн.; власний капітал 6382,3 тис. грн.

Задача 3. Спрогнозувати ймовірність банкрутства підприємства за моделлю Терещенко, якщо виручка від реалізації продукції – 85410 тис. грн., прибуток до сплати податків – 9540 тис. грн., запаси – 10670 тис. грн., векселі одержані – 495 тис. грн., векселі видані – 197 тис. грн., дебіторська заборгованість за товари – 36264 тис. грн., за виданими авансами – 13530 тис. грн., поточна кредиторська заборгованість за товари – 10455 тис. грн., інші поточні зобов'язання – 15400 тис. грн., доходи майбутніх періодів – 101 тис. грн., валюта балансу – 112932 тис. грн.

Задача 4. Визначити та проаналізувати ймовірність банкрутства підприємства за допомогою моделі Таффлера, якщо відомо, що станом на початок року чиста виручка від реалізації продукції склала 500 тис. грн., собівартість

реалізованої продукції – 350 тис. грн., інші операційні доходи – 11 тис. грн., адміністративні витрати – 21 тис. грн., витрати на збут – 7 тис. грн., інші операційні витрати – 15 тис. грн. Дані по балансу наведені в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Агрегований баланс підприємства, тис. грн.

Актив	Сума	Пасив	Сума
Необоротні активи	350	Власний капітал	250
Оборотні активи	580	Цільове фінансування	20
		Довгострокові зобов'язання	170
Витрати майбутніх періодів	10	Поточні зобов'язання	500
БАЛАНС	940	БАЛАНС	940

Задача 5. Визначити та проаналізувати ймовірність банкрутства підприємства за допомогою моделі Спрінгейта, якщо відомо, що станом на початок року робочий капітал підприємства був рівний 158,1 тис. грн., виручка від реалізації – 250,8 тис. грн., загальна вартість активів – 318,5 тис. грн., прибуток до сплати податків та процентів – 19,4 тис. грн., поточні зобов'язання – 92,0 тис. грн.

Ситуації для обговорення

1. У чому полягає зміст класичної моделі фінансової санації?
2. З яких основних розділів повинен складатися план санації підприємства?
3. В яких формах може здійснюватись фінансування санації власниками підприємства або персоналом підприємства?
4. За яких умов може бути прийнято рішення про порушення справи про банкрутство підприємства-боржника?
5. Який порядок визначення підприємства банкрутом відповідно до чинного законодавства?
6. Яка існує черговість задоволення вимог кредиторів?
7. Чи обов'язкова ліквідація підприємства після задоволення всіх вимог кредиторів?
8. Які функції виконує арбітражний керуючий?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Господарський кодекс України
2. Податковий кодекс України
3. Аранчій В.І., Чумак В.Д., Бражник Л.В. Фінанси підприємств: навч. посіб. 2-ге вид., розшир. та доповн. Полтава: РВ ПДАА, 2018. 350 с.
4. Біла О.Г. Фінанси підприємства. Навч. посібник / О.Г. Біла. – Вид-во «Магнолія 2006», 2018. – 384 с.
5. Нікола С.О. Фінанси підприємств: навч. посіб. / С. О. Нікола; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса : ОНУ, 2020. – 205 с.
6. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д. Фінанси підприємств: Підручник. – 9-ме вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2018. – 519 с.
7. Фінанси підприємств: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф.]; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. - 402 с.
8. Фінанси підприємств. Навчально-методичний посібник для практичних занять та самостійної роботи здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» спеціальностей 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 073 «Менеджмент», 281 «Публічне управління та адміністрування» / укладачі В.В. Зубченко, Л.М. Гутко. Біла Церква: БНАУ, 2020. 106 с.
9. Фінанси підприємств: підручник / О.Б. Курило, Л.П. Бондаренко, О.Й. Вівчар, О.М. Чубка. – К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. – 340 с.
10. Фінанси підприємств : підручник / Н.О. Власова, В.А. Міщенко, Т.В. П'ятак, Т.І. Кочетова, А.В. Котлярова; за наук. ред. проф. Н.О. Власової. – Х.: Світ книг, 2018. – 437 с.
11. Фінанси підприємств: навч. посібник : практикум / Н.О. Власова, Т.В. П'ятак, Т.І. Кочетова; за наук. ред. проф. Власової Н.О.– Х.: Світ книг, 2020. – 312 с.
12. Castedello, M., Schöniger, S. 2018. Cost of Capital Study 2018: New Business Models – Risks and Rewards. KPMG. URL: www.kpmg.de/cost-of-capita
13. Palepu, K. G., Healy, P. M., Wright, S., Bradbury, M., & Coulton, J. (2020). Business analysis and valuation: Using financial statements. Cengage AU.

Допоміжна література

1. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник [за заг.ред. Т.О. Мулик] – К.: «Центр учбової літератури», 2020. – 288 с.
2. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій: навчальний посібник [за заг.ред. К. Ковальчук] – К.: «Центр учбової літератури», 2019. – 328 с.

3. Бюджетна система: навчальний посібник / О.М. Піхоцька, Л.Є. Фурдичко, Н.Г. Синютка – Львів: ТНЕУ, 2019. – 328 с.
4. Вартісно-орієнтоване управління фінансами підприємств : Навчальний посібник / Л. А. Костирко, О.О. Терещенко, Р.О. Костирко, О.О. Серeda. – Сєверодонецьк: вид.-во СНУ ім. В. Даля, 2019. – 466 с.
5. Горьовий В.П., Ю.В. Біляк. Основи корпоративного управління. Навчальний посібник. К: Каравела, 2020. 372 с.
6. Данилюк М.О. Планування і контроль на підприємстві. Навч. посібник / М.О. Данилюк. – Вид-во «Магнолія 2006», 2018. – 328 с
7. Кальченко О.М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / О.М. Кальченко, О.В. Шишкіна. – Чернігів: Видавець Брагинець О.В., 2018. – 524 с.
8. Кальченко О.М., Шишкіна О.В. Фінансовий аналіз:теорія і практика (у схемах і таблицях): навч. посіб. / О.М. Кальченко, О.В. Шишкіна. – Чернігів: Видавець Брагинець О.В., 2019. – 436 с.
9. Карпунь І.Н. Санація підприємств. Навч. посібник/ І.Н. Карпунь. – Вид-во «Магнолія 2006», 2018. – 448 с.
10. Квасницька Р.С. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва. Навч. посібник / Р.С. Квасницька Р.С. – Вид-во «Магнолія 2006», 2018. – 632 с.
11. Олійник О.В. Податкова система. Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2018. – 456 с.
12. Портна О.В. Аналіз господарської діяльності. Навч. посібник / О.В. Портна, Н.Ю. Єршова. – Вид-во «Магнолія 2006», 2018. –312 с.
13. Петришин Л.П. Звітність підприємств. Навч. посібник / Петришин Л.П., Сиротюк Т.В. – Вид-во «Новий світ – 2000», 2018. – 440 с.
14. Фінанси, гроші та кредит : навч. посібник / Н. О. Шпак, Н. Б. Ярошевич, О. Я. Побурко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. – 416 с.
15. Ярошевич Н.Б. Фінанси: Навчальний посібник / Н.Б. Ярошевич, І.Ю. Кондрат, М.В. Ливдар – Львів: Видавництво “Простір-М”, 2018. – 298с.
16. Фінансовий менеджмент: підручник / Г. О. Партин Н. Є. Селюченко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки 2018.-388 с.
17. Податкова система: Навчальний посібник / [Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. та ін.]; за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. – Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. – 402 с.

Інформаційні ресурси

1. Система дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка». Курс: Фінанси підприємств. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=6722>
2. Офіційний сайт Наукової бібліотеки НУ «Чернігівська політехніка». – Режим доступу: <http://library2.stu.cn.ua/>

3. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства економіки України – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
4. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства фінансів України – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
5. Офіційна Інтернет-сторінка Національного банку України – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
6. Офіційна Інтернет-сторінка Державної служби статистики України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Офіційна Інтернет-сторінка Державної служби фінансового моніторингу України – Режим доступу: <https://fiu.gov.ua/>

Таблиця А.1 - Баланс підприємства, тис. грн.

АКТИВ	На початок року	На кінець року .
1	3	4
I. Необоротні активи		
Нематеріальні активи	24,5	10,5
первісна вартість	38,8	38,8
знос	14,3	28,3
Незавершені капітальні інвестиції	187,4	22,6
Основні засоби	3202,8	2974,2
первісна вартість	6665,7	6486,6
знос	3462,9	3512,4
Інвестиційна нерухомість		
Довгострокові біологічні активи		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств		
інші фінансові інвестиції	8,4	8,4
Довгострокова дебіторська заборгованість		
Відстрочені податкові активи		
Інші необоротні активи	3,4	
<i>Усього за розділом I</i>	3426,5	3015,7
II. Оборотні активи		
Запаси	1080,6	1388,0
Поточні біологічні активи		
Векселі одержані		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	449,3	336,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	10,3	55,6
з бюджетом	114,5	18,8
у тому числі з податку на прибуток		
Інша поточна дебіторська заборгованість	36,0	147,3
Поточні фінансові інвестиції		
Гроші та їх еквіваленти	10,1	11,0
Витрати майбутніх періодів	0,2	0,3
Інші оборотні активи		2,0
<i>Усього за розділом II</i>	1701,0	1957,3
III. Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття		
БАЛАНС	5127,5	4970,0

Продовження таблиці А.1

ПАСИВ	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	3	4
I. Власний капітал		
Зареєстрований капітал	414,3	552,3
Капітал у дооцінках		
Додатковий капітал	3395,2	3392,9
Резервний капітал	78,0	86,4
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	304,7	291,9
Неоплачений капітал		
Вилучений капітал	2,5	1,6
<i>Усього за розділом I</i>	4189,7	3738,1
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення		
Відстрочені податкові зобов'язання		137,0
Довгострокові кредити банків		
Інші довгострокові зобов'язання		
Довгострокові забезпечення		
Цільове фінансування		
<i>Усього за розділом II</i>		137,0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення		
Короткострокові кредити банків	138,0	91,5
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	159,0	
за товари, роботи, послуги	298,3	245,7
розрахунками з бюджетом	40,4	85,5
у тому числі з податку на прибуток		
розрахунками зі страхування	76,4	153,1
розрахунками з оплати праці	169,6	373,1
Поточні забезпечення	24,4	70,1
Доходи майбутніх періодів	0,5	
Інші поточні зобов'язання	31,2	75,9
<i>Усього за розділом III</i>	937,8	1094,9
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття		
БАЛАНС	5127,5	4970,0

Таблиця Б.1 - Звіт про фінансові результати, тис. грн.

Стаття	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	5405,7	5024,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	4269,3	3585,6
Валовий прибуток	1136,4	1438,4
збиток		
Інші операційні доходи	117,8	238,3
Адміністративні витрати	734,6	652,4
Витрати на збут	156,2	119,4
Інші операційні витрати	578,3	544,8
Фінансові результати від операційної діяльності:		360,1
прибуток		
збиток	214,9	
Дохід від участі в капіталі		
Інші фінансові доходи	1,1	0,4
Інші доходи	372,8	9,2
Фінансові витрати	19,8	47,6
Витрати від участі в капіталі		
Інші витрати	437,8	9,4
Фінансові результати до оподаткування:		312,7
прибуток		
збиток	298,6	
Витрати (дохід) з податку на прибуток	246,2	145,6
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування		
Чистий:		167,1
прибуток		
збиток	544,8	

Таблиця В.1 - Баланс підприємства, тис. грн.

АКТИВ	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
I. Необоротні активи		
Нематеріальні активи		
первісна вартість		
знос		
Незавершені капітальні інвестиції	63,7	57,5
Основні засоби	1352,9	1382,9
первісна вартість	2099,3	2108,4
знос	746,4	725,5
Інвестиційна нерухомість		
Довгострокові біологічні активи		
Довгострокові фінансові інвестиції:		
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств		
інші фінансові інвестиції		
Довгострокова дебіторська заборгованість		
Відстрочені податкові активи		
Інші необоротні активи		
<i>Усього за розділом I</i>	1416,6	1440,4
II. Оборотні активи		
Запаси	261,6	251,6
Поточні біологічні активи		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	902,8	1235,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		
за виданими авансами	3	4,8
з бюджетом		
у тому числі з податку на прибуток		
Інша поточна дебіторська заборгованість	138,7	176,7
Поточні фінансові інвестиції	2,5	
Гроші та їх еквіваленти	10,8	3,1
Витрати майбутніх періодів	108,5	134,4
Інші оборотні активи	58,4	113,2
<i>Усього за розділом II</i>	1483,3	1919,0
БАЛАНС	2899,9	3359,4

Продовження таблиці В.1

ПАСИВ	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
I. Власний капітал		
Зареєстрований капітал	887,8	868,2
Капітал у дооцінках		
Додатковий капітал		
Резервний капітал		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		0,3
Неоплачений капітал		
Вилучений капітал		
<i>Усього за розділом I</i>	887,8	868,5
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення		
Відстрочені податкові зобов'язання		
Довгострокові кредити банків		
Інші довгострокові зобов'язання		
Довгострокові забезпечення		
Цільове фінансування	501,5	491,7
<i>Усього за розділом II</i>	501,5	491,7
III. Поточні зобов'язання і забезпечення		
Короткострокові кредити банків		50,0
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями		
товари, роботи, послуги	1336,7	1707,8
за розрахунками з бюджетом	17,7	4,2
у тому числі з податку на прибуток	1,1	1,2
розрахунками зі страхування	0,5	6,6
розрахунками з оплати праці	5,9	16,1
Поточні забезпечення		
Доходи майбутніх періодів	0,7	0,7
Інші поточні зобов'язання	148,0	212,6
<i>Усього за розділом III</i>	1510,6	1999,2
БАЛАНС	2899,9	3359,4

Звіт про фінансові результати, тис. грн.

Стаття	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	508,2	1213,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	507,3	1156,3
Валовий:		
прибуток	0,9	56,7
збиток		
Інші операційні доходи	3	85,4
Адміністративні витрати		
Витрати на збут		
Інші операційні витрати		
Фінансові результати від операційної діяльності:		
прибуток	0,9	142,1
збиток		
Доход від участі в капіталі		
Інші фінансові доходи		
Інші доходи		
Фінансові витрати		
Втрати від участі в капіталі		
Інші витрати	0,2	81,6
Фінансові результати до оподаткування:		
прибуток	0,7	60,5
збиток		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	0,4	34,5
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування		
Чистий:		
прибуток	0,3	26,0
збиток		